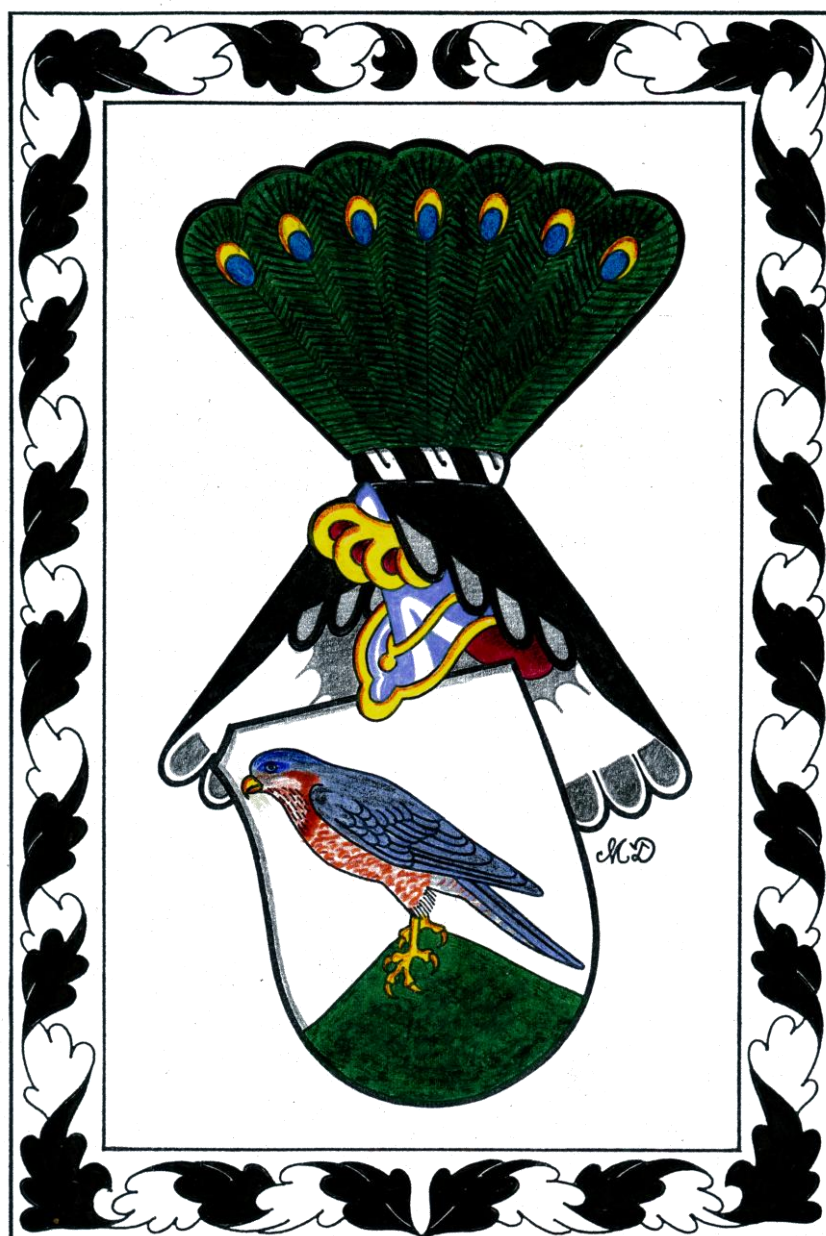

*J*IHOČESKÝ *H*EROLD

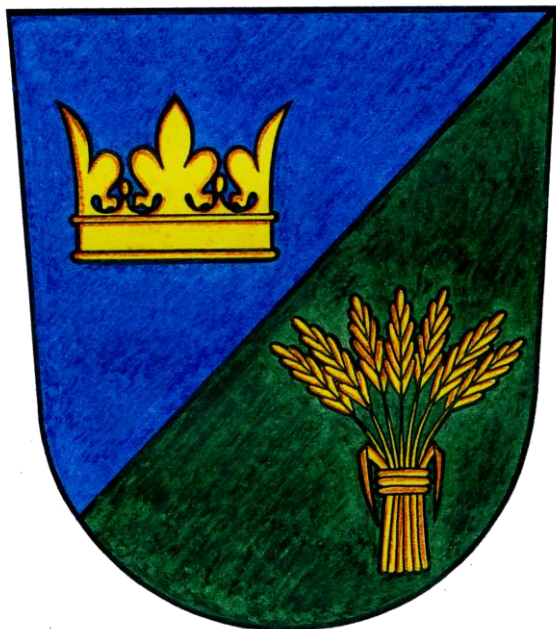

Časopis o historii a pomocných vědách historických

Václav Hájek z Libočan

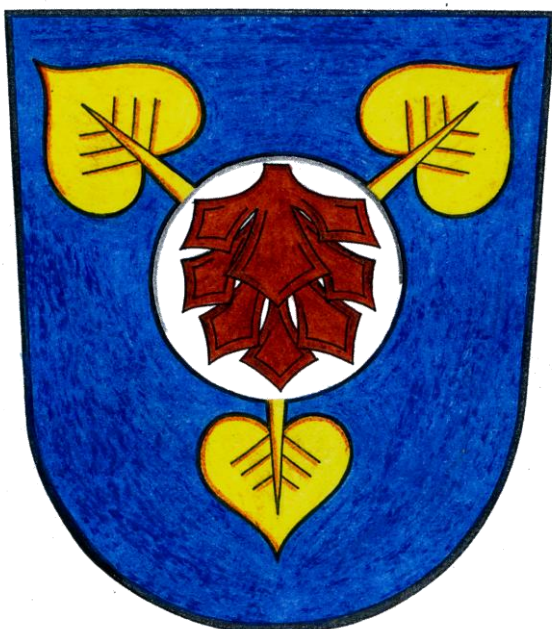
1/2004

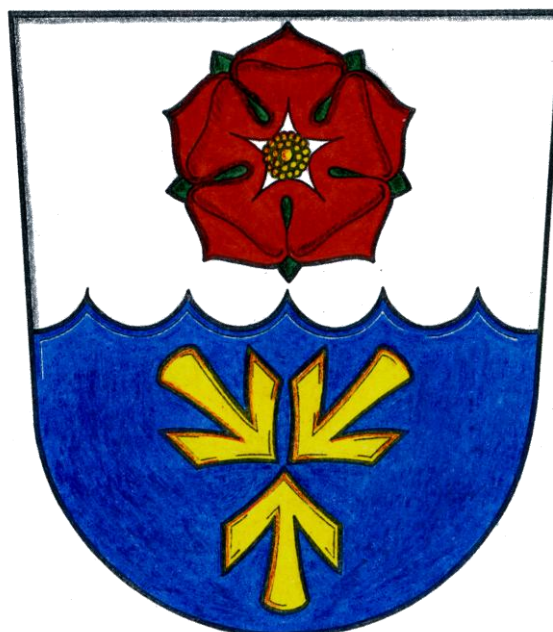
znak obce Olešník

znak obce Srubec

znak obce Hvozdec

znak obce Vidov

Autor příspěvku	Název článku	strana
Ing. Milan Daněk	Nově schválené znaky obcí Jihočeského kraje	2
	Obsah	3
Ing. Milan Daněk	Úvodník	4
Ing. Milan Daněk	Václav Hájek z Libočan – autor Kroniky České	5
Roman Dusil	Svobodní zednáři v Klatovech	6
Mgr. Daniel Kovář	Jakub Krčín vystavený a navštěvovaný	10
Ing. Milan Daněk	Rok 2004 – výročí úmrtí Jakuba Krčina	12
Miroslav Milec	Jezdecká pečeť Bavora ze Strakonic	14
Vladimír Červenka	Náhrobníky kasejovického kostela	16
Ing. Milan Daněk	Pohled do přítomnosti Červeného Dvora	21
Ferdinand Menčík	České pověsti erbovní II.	22
Pavla Rozsyvková	Hasištejn – pomezní hrad v Krušných horách	30
Ing. Milan Daněk	Nově schválené znaky obcí Jihočeského kraje	34
Zdena Jinderlová	Svatý kámen a kostel Panny Marie Sněžné	36
M.Kalašová, V.Červenka	Rod Bruntálských z Vrbna v českých dějinách	40
Ing. Milan Daněk	Zprávy, informace, recenze	45
Ing. Milan Daněk	Galerie českých šlechtických rodů	46
Ing. Milan Daněk	Znaky majitelů hradu Hasištejna	48

Jihočeský Herold č. 1/2004

Časopis o historii a pomocných vědách historických

vydáván 2x ročně

číslo 1/2004 vydáno v Českých Budějovicích dne 1.6.2004

vydavatel : Ing. Milan Daněk, Dlouhá 18, 370 11 České Budějovice

evidenční číslo MK ČR E 14574

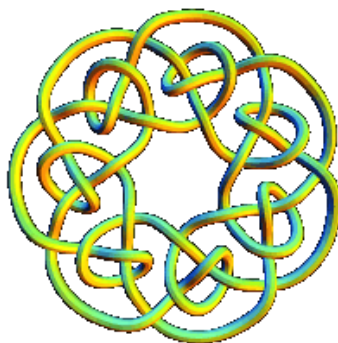
úhrada nákladů na vydání ve výši 30,- Kč

Kontaktní adresa pro příjem příspěvků:

Ing. Milan Daněk, Dlouhá 18, 370 11 České Budějovice

Telefon: 737 438 029 po celý den

e-mail: info@zoo-ohrada.cz

Vážení čtenáři.

Než mohlo vzniknout toto první číslo, doufejme že v budoucnu pravidelně vycházejícího časopisu zaměřeného na historii a pomocné vědy historické, muselo dojít v mém životě k několika důležitým věcem. Zkráceně řečeno, bylo nutné hlavně naučit se číst a psát, a tak se v mém životě nutně muselo objevit několik osob, které se postarali o to, že jsem se začal zabývat dvěma důležitými obory – literaturou a historií. A za ty hodiny jejich snahy bych jim na tomto místě rád poděkoval. V první řadě dvěma ženám, které utvářely po dobu mých školních let začátky mého literárního projevu.

Na základní škole v českobudějovické České ulici to byla paní učitelka Jaroslava Koldová, žena jež se zasloužila o usměrňování mých prvních pokusů o literární projev při hodinách mateřského jazyka, literatury a slohu, a shodou okolností i v hodinách dějepisu, který nám dokázala podávat tak zajímavým způsobem. Její zásluhou ve mně začal doutnat plamen zájmu o historii, a to hlavně o historii naší vlasti v dobách středověku. Mimo jiné také z toho důvodu, že jako naše třídní učitelka s námi při školních výletech navštěvovala i historické objekty, postavené v dávných a slavných dobách naší vlasti.

Také na Střední zemědělské technické škole ve stejném městě v Rudolfovské ulici jsem měl štěstí na pedagoga na svém místě – byla jím učitelka českého jazyka a literatury, paní Milada Kolářová. Ta se po dobu, než jsem odmaturoval starala o vybrušování mých vědomostí v tomto oboru a také u ní, ve školní knihovně, kterou jsem navštěvoval, jsem se poprvé setkal s dílem Augusta Sedláčka a tedy historii našich hradů, zámků a tvrzí. Bohužel pan učitel Kohout, který nás učil dějepis byl zaměřen na mnohem pozdější období – jeho zapálené vyprávění o dívce, stojící po kolena v mořském přílivu a házející kytici květů do vln se týkal období revoluce na Kubě a úsměvným příběhem o jeho pionýru „barvy revoluce“ přiváženému k zábradlí neposlušnými „žaky“ nás nakonec inspiroval i k jeho přezdívkě, kterou jsme nemysleli nijak hanlivě – prostě „Žak“.

Prvotním impulsem k tomu, abych se o začal zajímat o vědu nazývanou heraldika byla kniha, kterou jsem dostal ke svým třináctým narozeninám – České erby autorů pana Janáčka a Loudy. Děkuji svým rodičům, že mi tuto knihu koupili, protože ona byla tím prvotním impulsem k mému zájmu o tento obor. Dodnes ji mám schovanou a shodou okolností jsem mněl před několika lety možnost si popovídat i s jedním z jejích autorů – naším nejuznávanějším heraldikem – panem Jiřím Loudou. I jemu bych rád poděkoval za to, že tuto knihu ilustroval a doplnil své kresby i doprovodným textem.

Ale skončila sladká léta studií a já se po mnoha letech, kdy byla nouze o to, sehnat jakoukoliv literaturu a jedinými mými zdroji informací byly pohlednice se znaky majitelů historických objektů, setkal s dalším člověkem, který se pro změnu postaral o můj růst ve vědním oboru, zabývající se těmito znaky – heraldikou. Jeho knihovna pro mne dodnes obsahuje nepostradatelnou studnici informací nejenom o historii naší vlasti, ale také informace o sfragistice a mnoha dalších pomocných vědách. Tím člověkem je pan Miroslav Milec – muž mnoha profesí a dovedností, který mne svými radami a literaturou obohacoval o další znalosti z několika historických věd, ale i dotvářel a vybrušoval můj literární styl. A když se tak zamyslím nad posledními třemi lety, svými jemnými narážkami a postrkováním nás přivedl na myšlenku, že i my jsme schopni dát dohromady časopis pro stejně zaměřené lidi. S odstupem času by se dalo říci, že je vlastně duchovním otcem nápadu vydávat u nás, v Jihočeském kraji časopis, který se zabývá právě tak neprávem opomíjenými pomocnými vědami historickými. I jemu bych na tomto místě rád poděkoval za to, že si našel dostatek času nejenom pro mne, ale i pro další generaci podobně zaměřených nadšenců z řad studentů Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

Vyjmenoval jsem snad všechny své „učitele“, kteří měli vliv na to, že dnes jsem tím, kým jsem. Nerad bych ale zapomněl na dvě v mém životě nejdůležitější osoby – mou matku a mého otce. Oni mi dali život a možnost navštěvovat školy, i když to sami v životě neměli lehké. Jim proto patří největší dík za to, že jsem a že se mohu svými skromnými informacemi postarat pro Vás o chvíle pohody při čtení řádek tohoto časopisu, který máte právě v této chvíli ve svých rukou.

Přeji Vám tedy, Vážení čtenáři, příjemně strávené chvíle při jeho pročítání, a doufám, že toto číslo Jihočeského Herolda nebude zdaleka posledním..

Do začátku mi již nezbyvá nic jiného, než Vás požádat „Držte mi palce“.

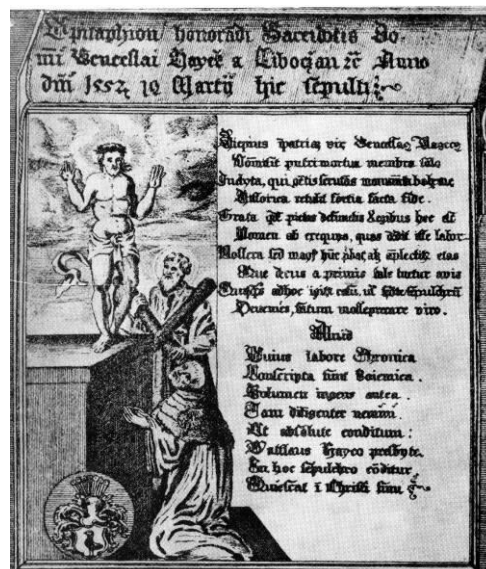
V minulém, mimořádném čísle Jihočeského Herolda jsem se okrajově v rubrice „Galerie českých šlechtických rodů“ dotkl osoby Václava Hájka z Libočan, příslušníka českého vladyckého rodu, který má „na svědomí“ napsání Kroniky České. Krátce po dopsání výše zmíněné rubriky se mi při návštěvě antikvariátu dostala do rukou kniha s názvem „Řeka osudu“, kterou pojednal Jiří Brabenec jako životopis Václava Hájka z Libočan, a to na základě dochovaných písemných materiálů. A nedlouho potom vyšel časopis Pevnost, ve kterém mne zaujal článek s názvem „Krvavá Kateřina“ kde se jako jedna z hlavních postav příběhu z dob dávno minulých objevuje shodou okolností právě tento výjimečný člověk. Byla to náhoda, nebo mi osud úmyslně podstrčil těchto několik náhod, abych se o jeho osobu začal blížeji zajímat?

Příběh, který je jakousi vzdálenou obdobou proslulé „Čachtické pani“, pojednává o střetu Kateřiny z Komárova na Pěčíně – kruté, bezcitné a žárlivé manželky karlštejnského purkrabího Jana Bechyně z ažan a právě Václava Hájka z Libočan, který v té době působil jako děkan na stejném místě. Problémem v tomto případě je fakt, že o tomto sporu se mnoho písemných záznamů nedochovalo, nicméně něco pravdy na příběhu být musí, protože Václav Hájek z Libočan na základě určitých problémů musel lukrativní a prestižní místo na Karlštejně opustit. Podle náznaků z jiných pramenů došlo v době působení Václava Hájka na Karlštejně k minimálně dvěma případům krutého týrání, či spíše o velice krutou popravu mladých služebných. V knize se spisovatel zabývá možností, že nejprve purkraběnka Václava Hájka svedla, a následně, když se tento zastal výše zmíněných služebnic, šlechtična je patrně v návalu žárlivosti nechala mučit a popravit. V obou případech se jednalo o poddané paní purkraběnky, pro kterou lidský život asi neznamenal víc, než život zatoulaného psa.

Jak tenkrát celý případ skončil s určitostí není známo, nicméně Václav Hájek, který nechtěl nechat toto kruté zacházení bez trestu a proto napsal žalobu na královskou kancelář byl na základě falešného udání „krvavé Kateřiny“ obviněn z krádeže relikviáře s prstem sv. Vojtěcha, byl uvězněn karlštejnským panem purkrabím a souzen v Praze. I když mu u soudu nic nedokázali, byl zbaven úřadu, nicméně jak lidové přísloví říká „Boží mlýny melou pomalu, ale spolehlivě“ i krutá purkraběnka nakonec byla potrestána a svůj život dokonala v žaláři v pražské Bílé věži. Pro nás všechny potom měla tato Václavova srážka s vlivem a mocí pana Jana Bechyně z ažan jednu velikou výhodu – Hájek se začal zabývat bádáním ve starých rukopisech a napsal „Kroniku Českou“. Možná, že kdyby v naší dávné minulosti měla spravedlnost oporu v mocných tehdejšího světa, asi by nikdy nedošlo k napsání Kroniky České.

Úvodní list z vydání Kroniky České

Náhrobní deska Václava Hájka z Libočan

Kolektiv autorů	Ottův slovník naučný, díl X., str. 755-756
Jiří Brabenec	Řeka osudu, Vyšehrad, Praha 1979
	Českobudějovické listy
	Pevnost, č.2/2003, str. 84-85

Na úvod tohoto článku musím uvést krátké vysvětlení. V měsíci červenci roku 2003 na mne při telefonickém rozhovoru s Mgr. Marešem, pracovníkem regionálního oddělení Krajské knihovny v Českých Budějovicích, čekala jedna velice nemilá zpráva. Navždy nás opustil pan Roman Dusil. Všichni, kdo navštěvovali pravidelněji regionální oddělení Krajské knihovny v Českých Budějovicích si asi pamatují na dobrosrdečného a ku pomoci badatelům vždy ochotného pracovníka této instituce. Málokdo z nich ale ví o tom, že tento člověk se hluboce zajímal o některé okamžiky historie naší vlasti, a že o nich dokonce nasbíral mnoho zajímavých dat. A nezůstal jen u jejich shromažďování, dokonce připravoval jejich publikování v našem časopise. Bohužel je již nestihl dokončit. Nicméně informace v těchto rozpracovaných článcích jsou natolik zajímavé, že jsem se rozhodl mimo jiné z důvodu uctění památky tohoto výjimečného člověka je do časopisu zařadit. Jedná se o dva články, jejichž rozpracované verze mi pan Roman Dusil poskytl ke zveřejnění. Pracoval na nich v posledních měsících svého života – tématem prvního z nich jsou svobodní zednáři v Klatovech, který se právě chystáte číst a druhý bude uveřejněn v prosincovém čísle Jihočeského Herolda a jeho tématem je genealogie rodu Radkoviců z Mirovic. Jak jsem již výše uvedl, bohužel oba články pan Dusil v době své smrti měl rozpracované a již je nestihl dovést do konce.

Ing. Milan Daněk, vydavatel

Zednářská lóže v Klatovech vznikla na popud hraběte Šebestiána Kunigla, klatovského hejtmána. Rod Kuniglů přišel do Čech z Tyrol v první polovině 18. století. Na Klatovsku si Šebestián koupil zadlužené Bezděkovské panství, kde se mu také v roce 1745 narodil syn Kašpar Heřman. V roce 1752 zakoupil v Klatovech dům u náměstí, který se nejdříve nazýval Hanzlovský a později Čejkovský. Dnes se v tomto domě nalézá restaurace U Hejtmána, což je příznačný název. Poprvé se lóže v Klatovech objevuje v roce 1773, ale po několika týdnech je přeložena. Definitivně se v Klatovech ustálila až o dva roky později, kdy měla šest členů. Pro tajná setkání lóže využíval hrabě svůj dům v Klatovech, avšak zednářům se zde příliš nevedlo, neboť měli málo členů. Teprve když lóži převzal po otci Kašpar, zednáři se mohli těšit z většího rozmachu. Hrabě přivedl do lóže dvacet nových členů, a tak mohly být plně obsazeny všechny zednářské úřady.

Obyvatelé Klatov se na zednáře dívali se strachem a nenávisť. Nevěděli, oč jim jde ani co při svých tajných schůzkách provádějí. U mnohých obyvatel převládala dokonce touha po jejich vyhlazení a odvedení k řádnému soudu. Zednáři však byli dobře informováni, a tak k ničemu podobnému nikdy nedošlo. Přesto v očích obyčejných lidí zůstali jako uctívači ďábla.

Špatné časy začaly lóži s přeložením dragounského pluku, jehož důstojníci tvořili valnou část členů. Navíc se provalily nezaplacené pohledávky skoro většiny klatovských zednářů vůči skotské lóži, která proto usilovala o zrušení této klatovské. Zajímavostí je vznik dámské lóže zednářů v Klatovech, která také uspišila zánik té předchozí. Původní lóže byla opětovně obnovena v roce 1783 s novým příchodem pluku, ale znovu zanikla s jeho odchodem o rok později. Začátek roku 1789 tak představuje konec dvacetiletého trvání zednářství v Klatovech.

Jejich tajná setkání se konala v podzemních prostorech. Pod dnešním domem s restaurací se nacházejí tři patra sklepů, která byla napojena na další sklepení pod domy ve Vídeňské ulici. Podzemní prostory pod restaurací sloužily později i jako vězení. Co se zde odehrávalo, již asi nezjistíme, neboť většina zednářských písemností se nedochovala. Například v Plzni po nich nezůstalo vůbec nic. V Klatovech se zachovala lóžová kniha, učňovský rituál a tištěný seznam členů z roku 1785.

Podle Jaroslava Schiebla byla zednářská lóže původně v domě č.p. 163 v Křížové ulici, což je nepotvrzená domněnka, ale není vyloučeno, že se zde nacházela ona dámská lóže. Avšak i tento dům s krásným arkýřem nacházející se v těsné blízkosti Bílé věže, má velice zajímavé podzemí. Podle pověsti jsou v jeho sklepení zazděny ostatky jeptišek. Svědci uvádějí, že po stěnách sklepení se nacházejí rovnoměrně od sebe vzdálené vystouplé kameny. Ty mají představovat zazděné hlavy jeptišek.

Roku 1785, 1. prosince byl vydán vlastnoruční kabinetní list a 16. prosince vládní nařízení, jímž se upravovalo zednářství v rakouských zemích a to takto: v hlavních městech jednotlivých zemí směly být napříště od 1. ledna 1786 jen tři lóže, v městech pak, kde není zemského vládního úřadu, nesmí být

lože žádná. Tajné lože neměly být trpěny. Guberniu měl býti podán v každém čtvrtletí zpráva se seznamem členů a schůze loží měly být ohlašovány.

"Dokonalá a řádná lože u tří korunovaných hvězd a u poctivosti v jitru Prahy" při slavnosti svatojanské r. 1791 píše loží "u tří klíčů" v Řezně a vypravuje o svém padesátiletém trvání. Píše v něm, že několik bratří dlících v Praze se častěji scházelo k posvátným pracím a tak vznikla lože "u tří korun", jež pracovala a řídila se podle anglického rituálu. Později přijala jméno "u tří hvězd", aby ho r. 1763 změnila na "u tří korunovaných hvězd". V r. 1786 pak splynula s klatovskou loží Sinceritas a přijala konečné jméno "u tří korunovaných hvězd a u poctivosti".

Zednářská lóže SINCERITÉ v Klatovech, a její členové podle listiny z r. 1785

Jméno			Zednářská funkce
Carl Belloutte v. Watters	koburský dragoun		Stoliční mistr
Václav svobodný pán z Rumerskirchu	Landkavalier		náměstek stoličního mistra
Peter Nigróni v. Riesinbach	krajský komisař	Plzeň	1. dozorce
Norbert v. Harnach	Landkavalier	Malinec u Přeštic	zástupce dozorce
Norbert v. Schmelzern	krajský komisař	Klatovy	2. dozorce
Johann Gregor	Kněz v kostele, místo neuvedeno		tajemník
Lorenz Perger	krajský sekretář		řečník
Christoph v. Milach	guberniální rada a krajský hejtman		pokladník
Wolfgang B. Damniz	k.k. krajský komisař		obřadník
Maximilian v. Harnach	herzoglicher Würtenbergische [würtenberský] Kämmerer u. Obrister		čestný člen a čestný mistr nemá právo na správě lože
Franz Sylva Gr. Taroucca	Vrchní strážmistr regimentu koburských dragounů		
Ferd. Rieder v. Greissenstein	Plukovník regimentu koburských dragounů		
August B. Schauroth	Nadporučík regimentu koburských dragounů		
Aloys Pergler v. Perglas	Landkavalier Piwanda		
Carl v. Makenrodt	Podporučík regimentu koburských dragounů		
Heinrich v. Hofmeister	Plukovník regimentu koburských dragounů		
Joh. Riedler v. Greissenstein	Nadporučík regimentu koburských dragounů		
Joseph d'Etrée	Rytmistr regimentu koburských dragounů		
Johann v. Wähner	Nadporučík		
Franz Pizker	Radní Domažlice		
Johann v. Belloutte u. Watters	Podporučík regimentu koburských dragounů		
Joseph v. Kummersperg	Krajský komisař Čáslav		
Ernest Scheüba Bancal	Bankovní inspektor Klatovy		

Belloute Chrachay von Watters, Karl, k.k. Generalmajor se narodil roku 1729 v Lutychu, zemřel 24.6.1801 v Čechách. Důstojnický syn, u Koburského dragounského regimentu; stal se roku 1771 majorem, roku 1773 podplukovníkem, roku 1778 přišel s regimentem do Čech, roku 1784 plukovníkem a velitelem v Holandsku, roku 1790 general-majorem

Václav svobodný pán z Rumerskirchu pocházel ze starého německého rodu, který byl v r. 1681 přijat do rytířského stavu. Rumerskirchové byli právě v 18. století na společenském vzestupu, v r. 1747 získali panský a r. 1803 hraběcí titul. V r. 1717 koupili panství Chanovice u Horažďovic, V r. 1796

navíc zdědili Horažďovice a drželi je až do r. 1834. Rumerskirchové drželi Tažovice 20 let. V této době zanikla většina panských dvorů na panství. Pole kolem těchto dvorů byla pronajata a budovy prodány nájemcům polí na postavení chalup. Byla založena evidence poddanského majetku, za nich byly založeny další gruntovní pozemkové knihy pro jednotlivé vesnice panství. Z r. 1790 pochází popis tažovicko-ohrazenického panství. V Tažovicích uváděno 17 domů a zámek s cennou a velmi zajímavou okrasnou zahradou, ve Volenicích 60 domů a farní kostel sv. Petra a Pavla pod patronátem vrchnosti, v Ohrazenicích zámček a 25 domů, ve Škúdrě 32 domů, ve Lhotě 9 domů a v Kejnicích 30 domů. Z tohoto potom vyvstává, že největší na panství byly Volenice, zatímco Tažovice náležely k menším osadám. Věhlas a pozoruhodnost této zahrady byly tak velké, že musela být zmíněna i v jinak strohém údaji celozemské topografie. Muselo tedy dojít k jejímu založení asi mezi vydáním Tereziánského katastru v letech 1756-1757 a rokem 1790, tj. opravdu nejspíše za posledního Jana Markvarta Koce z Dobrše. 1. října 1793 prodal Václav z Rumerskirchu spojená panství Tažovice, Ohrazenice a Krejnice v Prácheňském kraji manželům Benediktovi a Monice Guldenerům z Lobesu za 95000 zlatých. V Tažovicích po nich zůstala socha sv. Jana Nepomuckého na můstku přes Novosedlský potok, v poetickém stinném zákoutí mezi zámek a vesnicí. Chronogram ji datuje do roku 1781. Na soše je dnes již špatně čitelný nápis "DIVO Ioanni honorI donIt WenCesLaUs baro RUMerskirCh."

Milach z Milachu – Baltazar Milach byl l. 1640 pojezdným nad pomezními cly. Císař Ferdinand obdaril jej (1653, 3. ledna) erbem a heslem (snad z Říšské kanceláře)

Karl August svobodný pán von Schauroth, Feldmarschall-Lieutenant, narozen 15.5.1755 v Grossengöstewitz u Naumburku v Prusku. Zemřel v Praze 1.5.1810. Patřil ke staré thüringenské šlechtě.

Sloužící bratři:

byli určeni pro posluhu, k posílkám a k udržování čistoty v místnostech lože, mohli sice dosáhnout mistrovského stupně, ale v seznamu členů byli vedeni vždy až naposledy. Bývali zpravidla tři až čtyři, totiž dekorátér, jenž upravoval síň k obřadům a k slavnostním schůzkám a potom dva nebo tři lidé služební, z prostého lidu vybraní, na jejichž věrnost a mlčenlivost lože spoléhala. Bývali to obyčejně lidé jsoucí ve službách některého z předních členů lože.

- 1) Martin Haufmann k č. 3, Plzeň
- 2) Johann Aschwitz k č. 1, Holandsko
- 3) Christian Gotschommer Klatovy
- 4) Johann Guth k č. 9

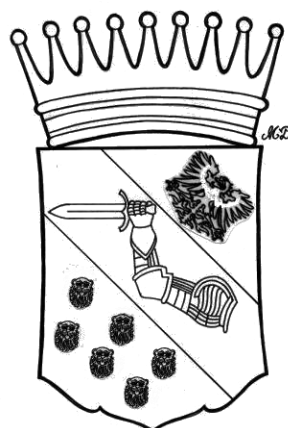
Die Versammlung der obdél ník ist jeden letzten Sonntag im Monat

Prameny:

Kříž M. a kol.	Neznámou minulostí Klatovska, Klatovy 1999
----------------	--

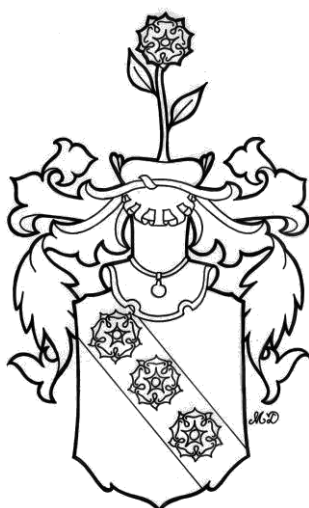
Aloys Pergler v. Perglas

Carl Belloutte v. Watters

Christoph v. Milach

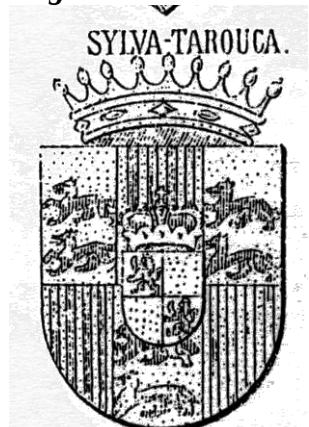
Nigrini v. Riesinbach

*Václav svobodný pán z
Rumerskirchu*

Alois Pergler von Perglas

Franz Sylva Gr. Taroucca

Norbert v. Harnach

Václav z Rumerskirchu

Prameny

Meraviglia - Crivelli	Johan Siebmachers Wappenbuch – Die Böhmische Adell
M. Mysliveček	Erbovník I., II.

V letošním roce na sklonku zimy ve všedních dnech 18.února – 5.března 2004 byla v prostorách Státního okresního archivu České Budějovice k vidění výstava „Jakub Krčín tolikrát velebený – tolikrát zatracený“, uspořádaná okresním archivem, Spolkem přátel Třeboně a Státním oblastním archivem Třeboň. Život a dílo rožmberského úředníka a proslulého rybníkáře se zde představili jako na dlani. Návštěvníci si většinou pochvalovali vyváženou skladbu exponátů, neboť kromě archivních písemností ležely ve vitrinách staré rybníční mapy a obrázky reálií spojených s Krčínovým životem, u okna se vznášela

rybářská síť a pod ní bylo instalováno staré rybářské náčiní dokonce i s kusem rybníční výpusti. To vše doplňovali po stěnách rozvěšené skvělé letecké snímky Třeboňska, pořízené objektivem pana fotografa Ševčíka. K trojrozměrným exponátům, sklizejícím zasloužený obdiv, patřil soubor archeologických nálezů získaných výzkumem v bahnitěm dně rybníků Světa a Opatovického. A jakže souvisí středověké a raně novověké střepy, kachle, přesleny a prejzy se jménem Jakuba Krčina? Zanechali je tu obyvatelé třeboňského předměstí, jimž Krčín při velkorysém zakládání Světa v 16.století vzal střechy nad hlavou, a také poddaní z vesnice Opatova (Opatovic), nad jejichž chalupami rozprostřel Krčínův předchůdce Štěpánek Netolický hladinu Opatovického rybníka. V teple výstavního sálu si lze jen těžko představit podmínky, za jakých archeologové tento historický poklad získávali – leden, únor, mráz, bahno, ledová voda, sněhová vánice, časová tíseň a zápal plic, to vše museli překousnout. Nebýt jejich obětavosti, motivované touhou po poznání, nemohlo by Muzeum

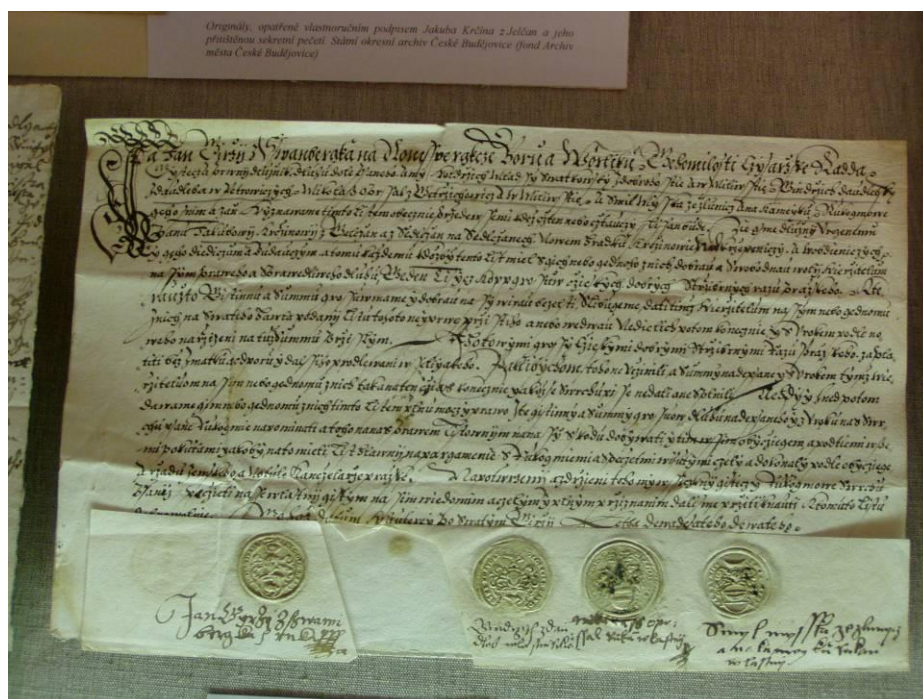
Jindřichohradecka tyto krásné nálezy na výstavu zapůjčit. Ostatně celá výstava mohla být realizována díky zápůjčkám ze Státního oblastního archivu v Třeboni, a jeho pobočky v Českém Krumlově, ze státního okresního archivu Český Krumlov, Státního zámku Třeboň a konečně i z domácího budějovického okresního archivu. Z toho vyplývá, že všechny vystavené písemnosti byly originály, které by jinak obyčejný smrtelník asi nespátřil. Přibližovali Krčínův život z různých hledisek jako život vrchnostenského úředníka, zdatného hospodáře a rybníkáře, ale také manžela a účastníka společenských zábav. Vystaveny byli písemnosti opatřené Krčínovou pečeti a rovněž jediné známé vyobrazení letošního jubilanta (na rok 2004 připadá čtyřsté výročí úmrtí Jakuba Krčina). Pozornost přitahovala i trojice návrhů na pomník, který má být brzy odhalen na hrázi třeboňského rybníka Svět.

Výstava vzbudila poměrně značný zájem, návštěvníci přicházeli samostatně i po skupinkách a často si jednotlivé vitríny prohlíželi déle, než bývá u zdejších výstav obvyklé. Bylo to způsobeno zejména tím, že půvab česky psaných textů ze 16.století se autoři pokusili zpřístupnit pomocí doslovných přepisů také zájemcům nezběhlým v paleografii. Celkově prošlo výstavním sálem asi 660 osob, z nichž většina se zvečnila zápisem do návštěvní knihy. Znamená to přibližný denní průměr kolem 50 návštěvníků, což lze hodnotit jako úspěch. Ukazuje se, že slavné jméno působí spolehlivě jako magnet – zkuste připravit sebezajímavější výstavu o naprosto neznámém, byť i významném rožmberském úředníkovi, a zájemce budete počítat na prstech jedné ruky.

V závěrečný den výstavy se v českobudějovickém okresním archivu uskutečnilo pracovní setkání jihočeských archivářů, kteří si při této příležitosti vyslechli přednášku Dr. Aleše Stejskala, badatele zabývajícího se fungováním dvora a úřednického aparátu posledních Rožmberků. Jeho pohled na Jakuba Krčina, čerpající z důkladného studia pramenů, boří mýty a legendy, které se o „rybníkáři Kubovi“ za staletí nahromadily. Krčín totiž patří mezi ty osobnosti české historie, kolem jejichž činů se vytvořil a hluboce zakořenil mýtus, který si žije svým vlastním životem a vzdaluje se historické pravdě. Uvádět věci na pravou míru je však úkolem veskrze nevďečným, někdy snad až nereálným. O to více by si Jakub Krčín zasloužil novou tištěnou monografii, podloženou důkladným archivním studiem a mapující také jeho „druhý život“, tedy krčínovskou legendu a její literární obraz.

Zbývá doplnit, že výstavní sál českobudějovického archivu byl jen jednou „štací“ výstavy – již předtím si ji mohla veřejnost prohlédnout na třeboňské radnici, po 5.březnu se přesunula do Evropského kulturního centra a na další místa. Jedině ve Státním okresním archivu České Budějovice se však návštěvníci mohli seznámit s originály archiválií a zdejší výstava byla zároveň největší.

Autor článku je zaměstnancem Státního okresního archivu České Budějovice.

Ilustrační fotografie jedné z listin z výstavy (foto Ing. Daněk)

V letošním roce, jak jsem již v mimořádném čísle časopisu *Jihočeský Herold* jednou psal proběhne v letošním roce 400. Výročí úmrtí tohoto významného rybníkáře naší historie. Zmínil jsem se již o tom, že v roce 2003 byla Českou národní bankou ve spolupráci se Zemědělským muzeem v Praze vypsaná veřejná soutěž na grafickou podobu zamýšleného vydání pamětní mince v hodnotě 200 Kč s tématem právě Jakuba Krčína z Jelčan. V tomto článku jsem také psal, že z těchto návrhů byla uspořádána výstava v muzeu v zámku Ohrada. Vzhledem k tomu, že ne všichni, koho tato problematika zajímá, měli možnost výstavu navštívit, přináším Vám alespoň několik mnou vybraných návrhů, které bylo možno na výstavě vidět. Všechna uvedená vyobrazení pochází z archivu ČNB.

*ak. sochař Jaroslav Veselák
poř. č. 8*

„FESTINA I.“

*Zuzana Hubená
poř. č. 17*

„RYBKA“

*ak. Sochařka Daniela
Kartáková
poř. č. 65*

„RŮŽE“

*Jaroslav Bejvl
poř. č. 68*

„ROŽUMBERK“

Všechna vyobrazení na této stránce jsou z archivu ČNB

Další informací v již uvedeném článku bylo oznámení, že právě k výročí úmrtí Jakuba Krčína z Jelčan bude na jeho počest a možná i tak trochu jako poděkování odhalena jeho socha v nadživotní velikosti na hrázi rybníka „Svět“. Za stavbu mnoha rybníků, a snad také jako „vděk“ za záchranu města Třeboně od mnohem větších škod, jichž bylo město ušetřeno díky právě tomuto rybníku, postavenému za jeho hradbami si to určitě zaslouží. Vždyť význam tohoto díla se ukázal právě až v roce 2002 při povodních, které Jihočeský kraj postihly. Je tak trochu ironií osudu, že socha bude stát právě na hrázi rybníka, který byl radním města Třeboně v 16.století tak trochu „trnem v oku“ a snad také z tohoto důvodu bylo jeho první pojmenování tak odlišné od současného – „Nevděk“. Nicméně tehdejší rozhodnutí pana vladaře Viléma z Rožmberka a práce Jakuba Krčína z Jelčan a mnoha stovek rybníkářů byla odměněna právě ve zmíněném roce 2002, kdy i současní radní města Třeboně došli k rozhodnutí postavit na břehu právě tohoto rybníka ke čtyřstému výročí pomník. Ti z Vás, kdo jste v únoru navštívili výstavu pořádanou Státním okresním archivem v Českých Budějovicích (viz. článek na jiném místě časopisu), měli možnost shlédnout tři z návrhů na tento pomník. Vítězný návrh, jehož autorem je sochař a medailér Jan Hendrych vidíte na fotografii dole. Podle tohoto návrhu byla zhotovena také socha Jakuba Krčína z Jelčan, která bude odhalena během Historických slavností Jakuba Krčína, které proběhnou v Třeboni od 16. do 18.července tohoto roku. Slavnostní odhalení sochy bude provedeno 16.července mezi 9 a 10 hodinou dopolední na hrázi rybníka Svět, poblíž nástupiště pro parníky. Samotná bronzová socha je vysoká 2,5 m a bude stát na 2 m vysokém podstavci ze sliveneckého mramoru, na jejichž bocích budou mapy rybníků Svět a Rožmberk vhodně doplněné textem připomínajícím nejen Jakuba Krčína, ale i další známé jihočeské rybníkáře – Mikuláše Rutharda z Malešova a Štěpánka Netolického. Na tyto slavnosti jsou všichni srdečně zváni.

Dovoluji si na tomto místě také poděkovat pracovníkům Sekce peněžního a platebního styku ČNB v Praze za poskytnutí elektronické podoby výše otištěných návrhů, informací a pomoci při zajišťování kontaktu pro získání nutného souhlasu s otištěním návrhů pamětní mince. Zároveň také děkuji zpracovatelům návrhů za svolení k jejich otištění. Děkuji také p.Potužákové z Městského informačního a kulturního střediska v Třeboni za poskytnutí informací ke slavnostem a níže uvedené fotografie.

Podoba vítězného návrhu pomníku Jakuba Krčína z Jelčan v pozadí za sochařem Janem Hendrychem (foto archiv informačního a kulturního centra Třeboň)

Jistě skoro každý obyvatel Jihočeského kraje již navštívil zříceninu hradu Pořešín nad řekou Malší, v současné době zbavenou náletových dřevin. Při pohledu na stráň nad jmenovanou řekou se naskytne pohled na malebné pozůstatky kdysi poměrně velkého hradu, založeného Bavořem III. ze Strakonice koncem 13.století. Hrad je poprvé písemně připomínán roku 1312. Kolem roku 1315 vyměnil Bavor hrad Pořešín se svými příbuznými, bratry z Vitějovic za jejich hrad Vitějovice – Osule. Zmínění bratři se stali předky pánů z Pořešína, kteří vymřeli před rokem 1423 a z toho důvodu hrad připadl jako odúmrtí českému králi Zikmundovi. Po roku 1434 jej od krále získal Oldřich z Rožmberka a nechal jej rozbořit. Tím končí sláva hradu Pořešína.

Zřícenina hradu Pořešín na fotografii z přelomu 19. a 20.století (archiv autora)

Nás ale bude zajímat listina, která připomíná tehdejší dobu a lidi, kteří na hradě Pořešíně žili. Jedná se o pergamen o velikosti 21,5 x 22 cm s plikou 4,5 cm. Listina, na první pohled nevypadající příliš vábně, protože na ni někdo v minulosti postavil pravděpodobně vlhkou konvici, je datována 4.března 1312. Je psána latinsky a pojednává o prodeji vesnic Svinihlavy a Vyněždy mezi Bavořem ze Strakonice a jeho pořešínským purkrabím Janem z Vracova. V listině je jmenován mezi pěti odhadci i Bavorův druhý purkrabí na Pořešíně – Vojtěch, a dalších patnáct jmen svědků.

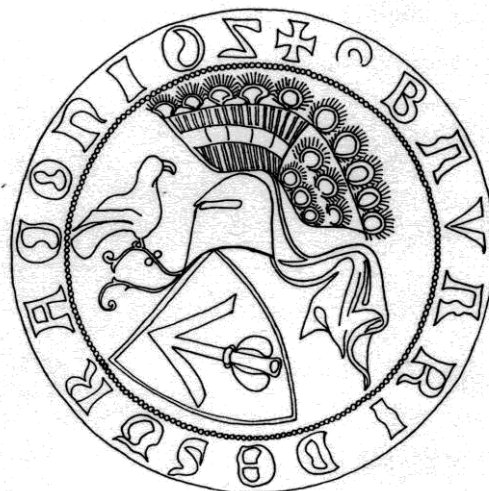
Nejzajímavější je ale na červenozelených konopných nitích přivěšená pečeť Bavora ze Strakonice. Je z přírodního vosku a je oboustranná. Na lící straně je jezdecká pečeť o průměru 75 mm, na rubové straně je pečeť erbovní o průměru 35 mm. Obě strany můžete vidět na kresbách Vladimíra Červenky na následující straně.

Tento archivní poklad se nachází v Oblastním archivu v Třeboni ve fondu „Cizí statky“, karta 86, inv.č. 693, sign. II. 395-1, Svinihlava. Pro toho, kdo by si chtěl tuto listinu sám prostudovat ji pracovníci zmíněného archivu pod touto formulkou ochotně vyhledají a předloží. Pro ty, které tato listina zajímá a případně neumějí číst staré listiny, případně neovládají latinu, přinášíme na následující straně doslovný překlad listiny, její vyobrazení a také již zmíněné kresby obou stran pečeti Bavora ze Strakonice.

My Bavor ze Strakonice vyznáváme před současníky, tak i do budoucna, že jsme s jistým rozmyslem naším, souhlasem a laskavým svolením prodali dědičným právem Janovi, řečenému z Vracova, našemu purkrabímu na Pořešíně a jeho potomkům vsi Vynězda a Svinihlava s veškerým příslušenstvím, tj. poli obdělávanými i neobdělávanými, loukami, pastvinami, porostlinami, lesy, potoky, právem rybolovu a ostatními vlastnickými právy do trvalého a dědičného vlastnictví.

Za vyměřovatele a odhadce, jejichž prostřednictvím prodej, měření a odhad nabytí platnosti jsme měli pana Vojtu, našeho purkrabího na Pořešíně a Matěje z Hřebene, řečený Jan Výška, purkrabího na Krumlově a Bolka z Okole. Řečenému Janovi a jeho potomkům jsme předali patřičnou listinu opatřenou našimi pečeti a ověřenou přítomnými svědky panem Petrem z Rožmberka, Lupoltem z Hvožd'an, Václavem, kastelánem na Rožmberku, Trojanem z Modřic, Přibyslavem z Bohušкова, Jakubem z Machovic, Valterem z Řevnětic, Albertem z Mezipotočí, Buškem z Rovného, Hilprandem z Chuchelce, Mikulášem z Pasovar, Filipem z Michenic, Vítkem z Jívovic, Bolkem z Okole a mnoha dalšími důvěryhodnými osobami. Dáno a sjednáno na Strakonících roku 1312 v den přenesení sv. Václava, slavného mučedníka.

Prameny:

Státní oblastní archiv Třeboň | „Cizí statky“, karton 86, inv.č. 693, sign.II.395-1, Svinihlava

Boží stánky byly, a dodnes byt' ve znatelně menší míře jsou místem, které sledovalo a sleduje všechny významné okamžiky lidského života, jež církev shrnula do souboru tzv. sedmi svátostí – křest, biřmování, zpověď, přijímání Těla Kristova, manželský sňatek, poslední pomazání a svěcení kněží. Tak, jako provázely kostely a kaple člověka na jeho cestě životem, otevírala se jejich náruč pro člověka i na jeho cestě poslední. Kostely a kaple sloužily až do roku 1780, kdy císař Josef II. pohřbívání v interiérech sakrálních staveb zakázal, jako prestižní pohřebiště. Slovo prestižní zdůrazňuji, aby na první pohled bylo zřejmé, že místo posledního odpočinku nebylo v kostelích určeno jen tak někomu. Samozřejmě, že v sakrálních prostorách bývali pohřbíváni především majitelé dané lokality a jejich rodinní příslušníci, okolní šlechta, významní měšťané a konečně také duchovní. Ostatní smrtelníci se museli spokojit s „posvěcenou“ půdou hřbitova. Nechat se pohřbit v kostele také nebylo zadarmo. Farní patron sice měl ze své majetkoprávní pozice nezcizitelný nárok na pohřbení ve svém patronátním kostele, nicméně bývalo dobrým zvykem, že si za tímto účelem duchovního správce svého kostela „naklonil“ patřičnými pozemkovými nebo finančními dary. Pak mu církev klesla úzkou a trnitou cestu do království nebeského ještě stálými a pravidelnými bohoslužbami a modlitbami. Mluvíme o tzv. mešních fundacích, jejichž vznik byl většinou spojen s poslední vůlí (kšaftem) konkrétní osoby. Kněz, jehož kostelu dotýkala osoba přiřkla závětí nějaké pozemky nebo jistou finanční částku byl pak povinen v přesně stanovených termínech vykonat určité posvátné úkony, obětované za duši zemřelého fundátora. Nejčastěji šlo o zádušní bohoslužby, které však mohly být provázeny ještě litaniami či samostatnými modlitbami, které přednášel kněz nebo řeholníci kláštera, jež daná osoba fundovala. Poslední jmenovaný způsob vykonávání posvátných obřadů za duši fundátora a jeho rodiny známe například ze Lnář. Řádoví bratři zdejšího kláštera sloužili až do jeho zrušení r. 1950 jistý počet mší za fundátora Tomáše Zachea, hraběte Černína z Chudenic, jeho manželku a potomky. Ostatní „zájemci“ o pohřeb v kostele museli složit farářův určitý obnos, a proto si tento „luxus“ mohli dovolit jen finančně zdatní jedinci, respektive jejich pozůstalí.

Náhrobní kameny bývaly pochopitelně zasazovány do kostelní podlahy na příslušné pohřební místo, které se nacházelo v kryptě. Proto nezkušeného návštěvníka kostela může udivit, proč dnes spočívají náhrobní desky většinou v kolmé poloze v kostelních stěnách. I přes veškeré snahy pozůstalých nastal vždy moment, kdy historické povědomí o zemřelém odeznělo. A kostel nebyl muzeem nýbrž žil společně se svými ovečkami, jako by to byl živoucí organizmus; a ten se samozřejmě vyvíjí. Například v takovém 18. století ještě o památkové péči nebylo ani vidu ani slechu. To co se nehodilo, co bylo nemoderní – poškozené, se zkrátka odstranilo a bylo nahrazeno něčím novým. Nikdo se tomu snad ani nedivil, přinejmenším ne z hlediska historické hodnoty jednotlivých předmětů či staveb. Bylo-li zapotřebí rozšířit kapacitu kostela, avšak nebylo k ruce tolik peněz, aby se mohla provést kompletní přestavba, tak se prostě jen něco zbořilo a upravilo. Dnešní památkáři by nad tím lomili rukama a kvileli žalem. Dnes jsou na rozdíl od dřívějšíka lepší prostředky, jak uchovat v určité kvalitě rozpadající se sochu, oltář, lavice. A buďme za to rádi už proto, že i kostely jsou dnes spíše muzeem, než živým místem setkávání člověka s Bohem.

Nyní už jistě chápete, proč i náhrobníky měnily své umístění. Dělo se tak zpravidla v souvislosti s předlažďováním kostelní podlahy. Povrch podlahy se vyrovnal a náhrobní desky se alespoň uchránily před další destrukcí. Pokud ovšem nohy tisíců věřících, spěchajících přijmout tělo Kristovo nesmazaly jejich reliéf úplně. V tom případě byl kámen využit k dláždění nebo do základů, např. při kompletní přestavbě kostela.

Přesun náhrobních desek do kostelních zdí je pro badatele většinou výhodnější, poněvadž nabízí lepší přístup k jednotlivým artefaktům. Je však také mnoho míst, kde náhrobníky své původní umístění nezměnily a ocitly se pod kostelními lavicemi – například v Řesanicích dodnes leží v kostelní podlaze 14 náhrobníků. Až do 16. století totiž v sakrálních stavbách lavice nebyly a věřící po celou dobu bohoslužby stáli, nebo klečeli. Po náhrobnících se tedy běžně chodilo. I tato skutečnost však měla svůj symbolický význam, vyjadřovala totiž jistou pokoru pohřbeného, která svůj základ brala s Písmem svatého a z věty „memento, homo, quia pulvis est et pulverem reverteris“, tedy **pamatuj člověče, že jsi prach a do prachu se navrátíš**, kterou kněz pronášel na Popeleční středu při označování věřících popelcem na čele. Pro badatele to však je, jak jsme již naznačili, spíše tragédie.

Také kasejovický kostel „svatého Jakuba“ se v průběhu staletí stal místem posledního odpočinku pro tělesné pozůstatky několika osob, zejména z řad šlechticů. Jejich náhrobní desky spočívaly

v podlaze kostela ještě roku 1921, dnes bychom je tam však hledali marně, s výjimkou tří. Dvě mramorové desky byly již r. 1775 vyzvednuty z podlahy prebytláře a zasazeny do severní stěny kostela. Třetí náhrobník byl objeven v roce 1999, kdy byl z kostela odstraněn pseudogotický oltář sv. Jana Nepomuckého a nahrazen rokokovým z Pacelic. Nachází se dosud v podlaze, je ovšem viditelný jen zčásti, protože zbytek je zakrýván dřevěnou podlahou. Pro badatele a bližší vědecké zkoumání je proto zatím nedostupný. V kasejovickém kostele bylo však ještě v roce 1921 celkem osm náhrobníků, jak poznamenal do farní kroniky tehdejší duchovní správce a historik J.P.Hille. Díky jeho zápisu známe dnes i jejich přibližné umístění a vzhled. Hille však v zápisu připomíná další pohřbené, jejichž náhrobníky již v té době v kostele nebyly. O prastaré desce ze 14.století jsme informováni díky relaci z roku 1568 a kasejovické náhrobníky popsal také v červenci 1775 před předlážděním kostela kasejovický městský písař a kronikář J.L.Vlas. už on si ale povzdechl, že nápisy na náhrobnících pro jejich stáří a destrukci nelze přečíst.

Zkombinováním a kritikou výpovědí těchto tří pramenů a prozkoumáním existujících artefaktů vznikl následující katalog kasejovických náhrobníků:

1. „i tu jest mi v témž kostele (v městečku řečeném Kasejovicích) ukázán kámen jeden na hrobě, jdouc do kostela hned po pravé straně mezi stolicemi, ten jsem viděl a spatřil, že na tom kameni jsou vytesány, jakž podobenství ukazuje, staře dva erbové. Jeden erb nahoře vytesán a v poli šikem klíč, týmž způsobem jako na Lnářích, o němž napřed postaveno jest, a pod tím erbem na témž kameni jest druhý erb vytesaný a v poli hlava osličí, než textu žádného, ani léta na tom kameni vytesáno není – tak popsal nejstarší kasejovický náhrobník (o jiných, starších nejsme prameny informováni) komorník Mikuláš Svojanovský, který ve dnech 15. – 17. 2. 1568 navštívil Volyni, Lnáře a Kasejovice a pídil se po všech heraldických památkách, na nichž by byl vyobrazen klíč. Stejně erbovní znamení totiž nosil Ondřej Nebřehovský z Nebřehovic, který si komorníka od zemských desk vyžádal, aby dokázáním starobylosti jeho rodového erbu pomohl ve sporu s Tomášem Hatlákem z Újezda, který se jakýmsi slovním výpadem dotkl urozenosti pana Nebřehovského. Celá relace byla vložena do desk zemských, díky čemuž se dozvídáme o přítomnosti a přesném umístění takové náhrobní desky v kasejovickém kostele. Deska byla přisouzena **Habartovi ze Lnář** (erb s oslí hlavou) a jeho manželce neznámého jména, zřejmě pocházející z rodu zakladatelů tvrze ve Lnářích, kteří mohly být totožní s dolnosaským rodem Schlüsselsburgů (erb s klíčem). Habart ze Lnář, připomínaný prvně r. 1318 pocházel ze stejného rodu, který vlastnil i Kasejovice, měl tedy nárok vykonávat spolupatronát nad kasejovickým kostelem, s čímž souviselo i právo, být zde pohřben. Celé pojetí desky naznačuje, že byla zamýšlena k uzavření vchodu do rodinné krypty. Ovšem patrně pouze Habart (+1356), snad i jeho paní a v pramenech neuchopitelní Habartovi potomci v ní našli věčný klid. Roku 1378 totiž příslušníci lnářské větve rodu patronát nad kasejovickým kostelem ztratili a s ním i právo na pohřbívání rodinných příslušníků v něm. Záhadou ale nejspíš již netrvalo zůstane, jakým způsobem se náhrobník dostal do obce Klášter u Nepomuka, kde byl roku 1933 objeven při kopání základů stodoly č.p. 59, společně s další deskou. Badateli byl s ohledem na místo nálezu jednoznačně zařazen mezi pozůstatky z interiérů nepomuckého cisterciáckého kláštera zničeného husity v roce 1420. Jak vidíme, původní umístění desky bylo jiné, oproti tomu datace, která byla po prozkoumání místa nálezu provedena je zřejmě odpovídající. Řadí náhrobník do druhé čtvrtiny 14.století. deska se dnes nachází v lapidáriu nepomuckého muzea v budově místního arciděkanství.
2. Další deska je zhotovena z bílého mramoru, nelze ji však blíže prozkoumat. Brání tomu dřevěná podlaha, která zakrývá přinejmenším 2/3 plochy. Nebýt výměny pseudogotického oltáře sv. Jana Nepomuckého za rokokový, nevěděli bychom dosud, že ještě existuje. Původní oltář měl totiž poněkud širší stupeň, jemuž byla dřevěná podlaha přizpůsobena. Po jeho odstranění tedy vznikla nezakrytá plocha, kterou stupeň současného oltáře nepokryl. Dnes je na náhrobním kameni patrná při troše dobré vůle pouze kontura štítu a poměrně vysoký reliéf erbovní figury, která v sobě při podrobnějším prohlédnutí nezapře oslí hlavu. Těsně pod dolním okrajem štítu však deska končí, což připouští možnost, že byla její spodní část, kde se patrně nacházel doprovodný text, oddělena a odstraněna. Potvrzuje to i popis městského písmáka J.L.Vlase z roku 1775, kde se hovoří o náhrobním kameni na němž byl vytesán erb s oslí hlavou a vedle něj erb s třemi vodorovnými pruhy. Ve Vlasově době byl čitelný i text (či spíše jeden z textů) a zněl: „Tuto leží Petr Zmrzlik ze Svojšína, který umřel ten pátek před Božím narozením“. Víc už kronikář z textu

nevyčetl. Náhrobník bývá v literatuře přisuzován Petru staršímu Zmrzlíkovi ze Svojšína, patronu kasejovického kostela (roku 1412, 1415) a manželu dědičky Kasejovic – Anny z Frymburka. Ta údajně nechala manželovo tělo převézt z Prahy a pochovat v kasejovickém kostele. Petr Zmrzlik zemřel r. 1421 skutečně v Praze, ovšem podle narativních pramenů (Vavřinec z Březové) opustil tento svět 16.8. a byl pohřben v kostele sv. Michaela na Starém Městě Pražském. Pozdější exhumace a převoz Petrových tělesných pozůstatků do Kasejovic je tudíž nepravděpodobný. Náhrobník tedy musel kryt hrob jiného Petra Zmrzlika. V úvahu přichází Petr mladší Zmrzlik ze Svojšína, syn výše zmiňovaného stejnojmenného otce. Datum jeho úmrtí není z pramenů přímo známo, dá se však s jejich pomocí a na základě textu kasejovického náhrobníku určit. Poslední zmínka o Petru ml. Zmrzlíkovi ze Svojšína pochází z 15.6.1461, kdy vedl u komorního soudu jednání o odúmrtí na Kocelovicích. Ta byla o dva roky později převedena na Petrova syna Jaroslava, což nabízí možnost, že Petr již nebyl mezi živými. Nelze však vyloučit, že pouze svěřil celou záležitost svému již dávno zletilému synovi ze zdravotních důvodů. Zcela jistě nežil Petr Zmrzlik ze Svojšína 24.12.1465, kdy byla prohlášena odúmrtí po jeho manželce Anně ze Šternberka, která je zde výslovně nazývána vdovou po Petrovi Zmrzlikovi (relicta quondam Petri Zmrzlik de Swoyssina). Podle jednoho ze svědectví, které které ve věci odúmrti po ní padlo, žila podobu tři let po manželově smrti u svých synů v Březnici. To by znamenalo, že vdovou se stala roku 1462. to je také jediný rok, který nám zbývá mezi lety 1461 až 1463 pro vložení Petrovi smrti. **Petr mladší Zmrzlik ze Svojšína** tedy zemřel přímo 24.12.1462, poněvadž ten den byl pátek. Na dataci nic nemění ani skutečnost, že zemřel přímo na Štědrý den. Svátek Božího narození se slaví až následující den, respektive v noci ze 24. na 25.12., formulace „ten pátek před Božím narozením“ je tedy pochopitelná. Záhadnější však je přítomnost druhého erbu s oslí hlavou na Petrově náhrobníku. Ten náležel Petrově matce Anně z Frymburka, která zemřela buď roku 1465 nebo roku následujícího, kdy mizí její jméno z kasejovické městské knihy, kterou nechala zřídít r. 1417. své současnice předčila tato mimořádně schopná žena mimořádným věkem. V době úmrtí jí muselo být nejméně 85 let. Není známo, zda byla vůbec v Kasejovicích (které si po smrti manžela vybrala za své vdovské sídlo) pohřbena a nezdá se být ani příliš pravděpodobné, že by spočinula pod stejným náhrobníkem jako její syn. kombinace obou erbů by spíše ukazovala na znakovou alianci, což bylo také příčinou, proč se badatelé spíše klonili k možnosti, že kámen kryl hrob Petra staršího Zmrzlika, který zemřel roku 1421, do nějž byla po smrti uložena i jeho manželka Anna z Frymburka.

3. O tomto náhrobníku se zmiňuje děkan Hille. Deska se nacházela přibližně uprostřed kostela a kromě erbu „s hlavou nějakého ptáka“ nebylo možno z ní vyčíst nic jiného. Erb jsme doposud nenalezli v žádném z heraldických kompendií, ani jej nelze spojovat s některým ze šlechticů, kteří měli v Kasejovicích v 16. a počátkem 17.století svůj dům. Může však jít i o desku, kryjící hrob některého z vrchnostenských úředníků lnářského panství, nebo některého šlechtice z okolí. Náhrobník dosud čeká na svou identifikaci.
4. Náhrobník **Jana Hubky z Černčic** (+1586) je zhotoven z červeného mramoru a původně se nalézal v presbytáři vpravo od hlavního oltáře. Roku 1775 byl vyzvednut a přenesen do severní stěny kostela, kde je možno jej spatřit dodnes. Jde o zdařilou renesanční práci s charakteristickými slohovými prvky (rollwerk s nápisem, vavřínový věnec se stuhou kolem erbu). Text vyhotovený tesanou gotickou miniskulí zní: „Léta Panie 1586 W patek/ Przed Swatym Mikulassem/ Umrzel gest Urozeny Pan Ja(n) Hubka z Czernczicz A w kasego=/ wiczich geho Milosti Czisarz=/ ske Weybierczy Posudniho/ w kragy Prachenskym Pan/ Buh racz Dussy ge(ho) milostiw beyty“. Jan Hubka z Černčic pocházel z lounské měšťanské rodiny a roku 1582 si koupil v Kasejovicích dům (č.p. 27). Jako výběrčí posudného byl pověřen vybíráním císařské dávky za každý uzavřený a prodaný sud piva z produkce měšťanských i vrchnostenských pivovarů. Po jeho smrti dědil syn Joachim Kryštof, který kasejovický dům prodal roku 1618.
5. Poblíž oltáře Panny Marie Bolestné se podle svědectví J.P.Hilleho nacházel náhrobník, na němž byl vytesán erb s koňskou kýtou. Erb náležel Muchkům z Bukova a Hille přisoudil náhrobník **Smilu nejstaršímu Muchkovi z Bukova**, který údajně měl na počátku 17.století v Kasejovicích dům.
6. Znakový náhrobník **Jana Lipovského z Lipovce** (+ 1637) ležel původně v presbytáři, vpravo od hlavního oltáře. Potkal ho stejný osud jako náhrobník Jana Hubky z Černčic. Nápis náhrobní desky je proveden rytou frakturou a zní: „Leta Panie 1637. 23./ Martij Umrzel Urozeny a State/

czny Rytirz Pan Jan Lypowsky z Ly/powycze a na Starem Smolywczy w Lethech/ 53. gehozto Dussy Pan Buh milos/ tiw byti y w pocziet Swych wywo/ lenych Przygyti Racz“. *Jan Lipovský z Lipovice (*1584) se přibližně roku 1615 oženil se Zuzanou Řesanskou z Kadova, ovdovělou Khekovou se Schwarzbachu a vyženil s ní Starý Smolivec, který mu byl jakožto procísařsky orientovanému katolíkovi ponechán i po Bílé Hoře. Starý Smolivec patřil Lipovským až do roku 1697, kdy jej Janův vnuk František Adam Karel prodal Jiřímu Vojtěchovi Janovskému z Janovic.*

7. Pod hudebním kůrem se nacházel náhrobek **Ignáce Josefa Schebela** (* 1681), který byl v kasejovickém kostele pochován 16.3.1744. roku 1743 se stal hejtmánem, tj. vrchním úředníkem lnářského panství.
8. Vedle Schebelova náhrobku byla k věčnému spánku uložena **Magdalena Galušová**, matka kasejovického faráře Josefa Daniela Pubce. Zemřela 21.10.1741.
9. Poblíž oltáře sv. Jana Nepomuckého se nacházela náhrobní deska, jejíž text byl roku 1921 zcela ošlapaný.

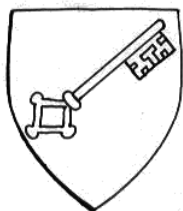
Dále byli v kasejovickém kostele pohřbeni:

- Markéta Strojeticá ze Strojetic (+1676) – Strojeticí byli od 1.poloviny 16 století až do konce 17.století usedlí okolo Kasejovic a Chanovic na Řesanících, Polance, Nové Vsi, Přebudově, Životicích a Podhůří.
- Gottfried Ludvík Columbanus byl pohřben 18.4.1725. narodil se v roce 1652 a zemřel 16.5.1725. v letech 1680 – 1725 byl kasejovickým farářem.
- Josef Daniel Pubec byl pohřben 15.5.1741. narodil se 8.5.1691 a zemřel 12.5.1741. po Columbanovi nastoupil roku 1725 do funkce kasejovického faráře. Zřejmě žil pod jednou střechou se svou matkou Magdalenou Galušovou, která syna o pět měsíců přežila a po smrti byla též pohřbena v kasejovickém kostele.
- Adam Sosipater Kohout (+1760) byl v letech 1741 – 1760 kasejovickým farářem.

Tyto čtyři pohřbené Hille patrně vyhledal v příslušných matrikách kasejovické farnosti, jejich náhrobníky však již nenalezl, poněvadž se o nich nezmiňuje.

Použitá literatura a prameny:

SÚA Praha	Desky zemské větší 58, fol.P11r – 12 v.
SOkA Plzeň-jih, Blovice	AM Kasejovice, občanská kniha (1417-1562) i.č. 507, fol. 17r, č.84, fol. 18r, č. 87n.
Památní kniha děkanství kasejovického , sv. I., str. 313-315
Kniha svolací IV. desk dvorských Království českého z l. 1453-1480, Archiv Český 37/2, Praha 1941 str. 1175-1176, 1199-1204
Emler J.	Pozůstatky desk zemských Království Českého r. 1541 pohořelých I., Praha 1870, str.13, č. 36
Vavřinec z Březové	Kronika, Praha 1954, str. 169
Kasejovice, minulost a současnost, Kasejovice 1978, str. 53
Kuthan J.	Počátky a rozmach gotické architektury v Čechách, Praha 1983, str. 109
Ottův slovník naučný, díl XVI., Praha 1900, str. 76
Sedláček A.	Hrady, zámky a tvrze království Českého, díl 11, Praha 1897, str. 261
Siblík J.	Erbovní rody v Kasejovicích, Památky archeologické a místopisné 18, 1898-1899, str. 265-266

ze Schlüsselburgu a ze Lnář

Zmrzlikové ze Svojšína

Lipovští z Lipovice

Hubkové z Černčic

Muchkové z Bukova

Strojetičtí ze Strojetic

Po krátké zprávičce, kterou uveřejnil Národní památkový ústav (dále jen NPÚ) České Budějovice v místním denním tisku jsme se spolu s p. Milcem a p. Tibitanzlem rozhodli, že se pojedeme podívat na po mnoha letech poprvé zpřístupněnou část zámku Červený Dvůr. Prohlídka se konala v neděli 18.dubna 2004. Jaké ale bylo naše překvapení, když jsme se kolem jedné hodiny odpoledne v přízemí zámku zeptali na možnost prohlídky a bylo nám oznámeno, že bohužel první volná místa jsou až na prohlídku v 15.00 hodin. Jak jsme se později od p. Kateřiny Cichrové, pracovnice NPÚ dozvěděli, nejenom my jsme byli překvapeni zájmem o prohlídku tohoto historického objektu. Naštěstí byl otevřen i park, který jsme si ve volném čase mohli prohlédnout. A určitě se bylo na co dívat i když některé objekty, které ještě před válkou (1939 – 1945) byly v použitelném stavu, v současné době lze nazvat zříceninami, případně je minulých 60 let dokázalo úplně sprovodit ze světa – např. tzv. „Švýcárna“ již neexistuje a z objektu „Mauricovny“ zbylo pouhé torzo. Pro zájemce o tento objekt si dovoluji v krátkosti nastínit historii tohoto objektu.

Objekt byl založen již za vlády posledních Rožmberků, konkrétně v roce 1591 nechal Vilém z Rožmberka na místě současného zámku postavit zámček renesanční, Petr Vok z Rožmberka zde nechal zřídit oboru, ve které byli chováni mimo bobrů také křepelky, koroptve a bažanti, k jejichž chovu byla ale již podstatně později postavena bažantnice – jeden z objektů, který ještě stojí a je v relativně dobrém stavu. v roce 1672 došlo za dalších majitelů – Eggenbergů k přestavbě severního křídla s kaplí v barokním stylu. Josef Adam ze Schwarzenbergu nechal v letech 1748 – 1749 v parku postavit salu terenu (nic po ní nezbylo) a také fontány, které jsou dosud v provozu. V roce 1756 došlo k přístavbě jižního křídla, při které došlo zároveň k úpravě celého objektu tak, aby měla jednotnou vnější úpravu. V 50 a 60 letech 19.století byl zámček používán jako letní sídlo rodu Schwarzenbergů, proto bylo v parku postaveno několik účelových objektů a také byl park upraven – z této doby se dochoval např. kopec postavený ve tvaru šnečí ulity, tzv. Šnekenberg, již zmíněný objekt „Švýcárny“, „Mauricovny“, „Poustevny“, „Obelisk“ ale také velice důmyslně vyvedené vodoteče. Park je doslova protkán různými strážkami a potůčky. Po roce 1945 zde bylo sídlo Státních statků, objekt byl využíván jako sklady a nakonec od roku 1960 jako psychiatrická léčebna. Ta zde sídlí ještě dnes, nicméně právě pacienti této léčebny spolu se studenty Jihočeské univerzity se částečně podíleli na zpřístupnění několika pokojů v 1. patře zámku. Nově zrekonstruovaný Prokešův sál s bohatou nástěnnou výzdobou a původním lustrem, jídelna a ranní salonek se nám docela líbily. Jedinou věcí, která nám vadila byly tabule nevhodně umístěné v těchto sálech – v jídelně zakrýval krb, v ranním salonku zase výklenek s točitými schody. Doufáme, že příště zde alespoň na návštěvní den tyto tabule nebudou.

O tom, kterak z nízkého rodu ve stav rytířský byli někteří pro zmužilost' svou povýšeni, nám mnohé pověsti vypravují. Tak předek rodiny **Sokolů z Mor** byl chudý rolník, jenž nabyt šlechtictví tímto způsobem. Jeden kníže český svedl kdysi s nepřáteli bitvu, ve které jenodvážlivost' a chrabrost' jediného muže rozhodla. Neboť již zástupové čeští ustupovali, když tu z vojska vystoupil lodník, muž veliký a svalovitý, maje v ruce silný hák na tyči. Hákem tím pustil se do nepřátel a je k sobě přitahoval, sekal a bodal, a tím způsobem zastavil, že potom Čechové snadno zvítězili. Za to učinil ho kníže rytířem a dal mu do erbu loďarský hák, aby ho na památku krvavého vítězství v červeném poli nosil. (Lumír 1853, str.). Podobný erb měli **Raječtí z Mírova** (Zrcadlo, str. 341), a skoro stejným způsobem ho nabyli. Též ještě jiný muž ze stavu plaveckého se vyznamenal; byl to praotec rodiny **Kůrků z Korkyně**, kteří měli ve štítu zlatou loďku v modrém poli, v něm shodující se s **Kamitskými z Helstiboře**. Přihodilo se, že kníže jakýsi před nepřítelem utíkaje uschoval se do domu muže jednoho, který nazýval se Blek, a byl velikého vtípu. Ten knížete schoval a v noci se s ním pustil na malé lodičce, z kůry lipové zrobené, po vodě k jednomu pevnému zámku. Toho kníže dobyl a svému ochránci se odměnil (Lumír 1853, str. 37).

O Rodu a Erbě Panův Ra- geckých z Mírova.

Rad tento na Morawě gest dáwnj/
Což netoliko sama vzácnost' místa z kterého
ho se pússi vřazuge / ale tolikéž y Erb ten gehož
vřiwagi/potwurzuge. Nebo za oněchno časno/do-
tud gestě neměli těch fortelných branj/kterýmiž
yako hromobitjm newystřeženým Lidé porážes-
nū býwagi: Předek Erbu tohoto/ mezy Váro-
dem swým s neswítězitedlnau branj do Woy-
ska přissedssy/ před Králem aneb Knížetem we-
likau škodu Nepřátelům činil. Kterýž potom když gest se Bitwa do-
konala/na wěchnau Památku toho od Krále Pána swého tym znames-
ným obdarowan / nebo takowau branj nastaupagie na Nepřáteli
mnohé zbil/ a vstupugjce k sobě přitahowal: Za kteraužto příčinau
darowána gest mu ta Branj geho na Čerweném Poli/ totižto že gest
na Erwawém Placu toho Erbu dostal.

Pro welikau nebdánliwost' Předkové Erbu toho tak yako někteřj
gínj se nepřipomýnagi/toliko se o ných na dje w Listech Kostela Olo-
muckého

O erbu **Boseňských z Roztropič** vypravuje Paprocký, že Boleslav král kdysi dobýval hradu Nakle, a nemohl přispěti ku pomoci hradu Kozlovu, který bráněn byl proti nepřátelům nějakým rytířem. Tomu pak přidal do erbu, ve kterém jedna věž byla, věž druhou (Zrcadlo, str. 349). K válkám ve Vlaších vedeným nejspíše vztahuje se erb **Vrbenský**. Předek toho rodu Vrboslav měl v erbu tři lilie; ale touže, aby slávy sobě získal a uslyšev o velikých válkách mezi Vlasy a Francouzi, ze své vlasti do krajín francouzských se odebral, a tam představen byl i králi. Aby dokázal svou sílu, bojoval hrdinsky a statečně s nepřáteli a tím vzbudil pozornost' všeho rytířstva. Přálo mu štěstí; konečně dokonav válku s Římany zamýšlel do své vlasti se vrátiti. I předstoupil před krále a na něm žádal, aby mu dal

svědectví, kterak se na dvoře jeho choval a ve vojsku. I přijal ho král za erbovního strýce a přidal k jeho liliím ještě tři lilie francouzské, a na přílbu sloup zlatý střelou proražený za to, že Vrboslav vlastní rukou zabil hejtmana římského z rodu Colonna, kteří takový sloup v erbu měli (Zrcadlo, str. 61, Lumír 1853, str. 60).

Starou jest také pověst pánů z **Lomnice**, a udržela se ve vypravování o erbu města Lomnice nad Popelkou. Sděluje nám o tom již Dalimil právě, že Lomničtí „Kartasa na scít vzechu“. Na blízkém, ale pustém hradě Kozlově usadil se před časem dávným loupežník, jenž okolní obyvatele sužoval, pocestné přepadal a olupoval. Když nájezdů jeho lupičských Lomničtí děle snášet nemohli, usnesli se, že se vetřelce zbaví. Proto ozbrojivše se přiblížili se jednou v noci nepozorovaně ke Kozlovu, vykopali v tichosti před hradní branou jámu a pokryli ji chvojí. Poté udeřili s velikým hřmotem na hrad, aby loupežníka ven vylákali; on skutečně se vyřítil v plné zbroji se širočinou v pravé ruce a partizánou v levé, avšak žena se proti útočníkům do jámy padl. Jeho se nyní Lomničtí zmocnili a na hrad Pražský dovedli, a tu jim král Václav IV. za dokázané hrdinství udělil tu milost, aby směli na věčné časy nositi ve štítě muže ozbrojeného se širočinou a partizánou, jak stojí na zeleném roští (Světozor 1875, str. 297).

Na boje proti pohanům máme malou upomínku v pověsti **Dobruských z Radvan**; zároveň jest nám svědectvím, že ještě ve XIV.století bylo v lidu vědomí, a to tuším rozličnými zpěvy odchované, o někdejší boji s Tatary. Za času Boleslava Chrabrého byl živ voják jménem Radvan. Byl vyslán od pána svého s lidem válečným proti pohanům, kteří do Polska vtrhli, porazil přední stráž, tak že pouze jeden muž zdáv se navrátil. Uslyševše to pohané, vypravili proti němu vybrané vojsko, a to se vším úsilím na křesťany doráželo, že poláci nemohli děle odolati; mnoho jich bylo pobito, ano již klesl muž, který nesl praporec. Poláci nevidouce korouhev couvali; tu spatřil Radvan na blízku kostelík, s několika soudruhy k němu se prosekal, a uchopiv červenou korouhev s pozlaceným křížem ke svému se navrátil, a to v pravý čas, neboť počali již prchati. Spatřivše však korouhev kostelní domnívali se vojíní, že sám bůh ku pomoci jim přišel, udeřili na pohany a je porazili. Boleslav rozdělil kořist mezi vojíny, ale Radvana pasoval na rytíře a nadal ho erbem „aby mohl užívati na štítě bílém červenou korouhev (Lumír 1858, str. 642, Kraszewski, str. 310). **Jaroslav Šternberk** zase před Olomoucí chytil vůdce tatarského, který se před hradbami křesťanům vysmíval, načež od krále Václava mu dána v erb hvězda a udělen ještě hrad Šternberk.

Ze stavu rolnického pocházeli **Laryšové**. Původu byla prý rodina irského a usadila se potom v Polsku. Když kníže český Boleslav před bratrem svým ke králi Boleslavu Chrabrému se utekl, a tento na stolec knížecí jej znova dosaditi chtěje proti Čechům táhl, tu potkal krále člověk nějaký jménem Larissa. Nesl dvě radlice, aby je dal kováři přiostriti. I prorokoval králi, že zvítězí, a král vzal jej s sebou do pole. Kdysi potom odvážil se muž onen až k ležení nepřátelskému a naleznuv, že stráž usnuly, odehnal koně, a tím králi k vítězství dopomohl. Za to mu dáno v erb dva křivé nože nebo radlice (Graesse). Pluh v erbu měla i rodina Pfluga, která později do Saska se přestěhovala. Odvozovali původ svůj od Přemysla Stadického.

Předek rodu **Posádovských z Posádova** byl švec a nazýval se Skubov. Žil za panování knížete Kroka a otrávil draka, jenž krajinu hubil, a to způsobem tím, že nakladl do kůže v nově s telete odřené síry a ohně. Když to drak pohltil a oheň k síře se dostal, tak dlouho drak sebou válel, až konečně se rozpukl (Zrcadlo, str. 349).

O některých rodech, jimž erb za udatnost udělen byl, nevytvořili se žádné zvláštní legendy. Tak **Smil Světlický**, který roku 1273 v Lyoně před králem Rudolfem z Habsburka tak se vyznamenal jako kdysi Štilfrid, třináctkrát s „ostrým se potýkaje a naposledy knížete Brabantského poraziv, dostal kapra stříbrného v červeném poli, **Hron z Náchoda** za svůj důmysl lva černého ve zlatém poli, a **Havel Jablonský** štít zlatý na dvě půle rozdělený (Hájek).

Jsou také pověsti, v nichž se vypráví, že erb za zručnost tělesnou mnohým byl udělen, právě tak za důvtip duševní. Tak alespoň nabyla erbu rodina **Oderských z Liděřova**. Když Slované do těch krajín přijeli, utíkali před nimi všichni lidé, bojíce se národa tak strašného. Všichni prchli, toliko jeden mlynář, jenž se nadál, že by řemeslem svým mohl prospěti, neodešel, ale vítal příchozí. Ti oak nevědouce, jaký by to lid zde byl, přivedli jej ke knížeti, a tomu mlynář všechno vyprávěl. Vděčen jsa za to poručil mu král, aby doma seděl; tu on chtěje ukázati sílu svou před knížetem ve mlýně kolo paleční pochytil a velikou silou mlýn zastavil. Za to mu král do štítu dal mlýnské kolo a přítelem svým jej nazval (Zrcadlo, str. 437).

Erbovní pověst' rodu **Maševských z Moravčina** byla taková: Polský kníže Zemomysl měl na dvoře rytíře Cholevu, tomu svěřil své zdraví i tajemství a tak jej miloval, že ani chvíli bez něho žít nemohl. Choleva jsa silný a k tomu vtipný, dal udělati knížeti takový vůz, aby bezpečně a bez otřásání na něm mohl sedět, že odtud častěji na něm kníže se projížděl. Zemomysl měl syna slepého, a o tom prorokovali věštcové, že za něho země bude osvěcena. Zase jednou jel k takovému věštci, i stalo se, že měl jeti s velikého vrchu dolů. Tu vida Choleva nebezpečnost, odpráhl koně, a na svých ramenech saně s knížetem dolů snesl. Když pak přijeli domů, Choleva na saně pohlížeje pravil: „Sám jsem ten vůz ve své zlé a k těžké práci vymyslel, a mohu jej zase zkaziti, aby nikoho nepřivedl k takové těžké práci, jakou jsem dnes měl“. Potom vzal vůz a udeřil s ním o zem, že spodní kus saní odpadl, načež prosil knížete, aby mu saně za rytířské znamení daroval (Zrcadlo, str. 431).

Velmi rozšířenou i v Čechách byla pověst, která o erbu **Perštynském** se utvořila, neboť stejná příhoda vypravována byla o erbu města Vasokého nad Jizerou, a dostala se odtud i do jednoho českého proroctví. Praotcem rodu byl jakýs Věňava nebo Vojtěch; byl to chudý uhlíř, ale vzrostu vysokého a žil v krajině nynějšího hradu Pernšteina na Moravě. Tam zdržoval se i obrovský zubr, který mnoho škody na polích činil. Přicházel také do uhlířovi chatrče a mnohdy všechn chléb mu vyjedl. I umínil si uhlíř, který nevěděl, že by to činilo nějaké zvíře, že nezvaného hosta potrestá. Když pak jednou beze zbraně domů se vracel, najednou se proti němu zubr vyřítí, on rychle na stranu uskočil a uchopil zubra obezřele za rohy, že nikterak se mu vymknouti nemohl. Ale nevěděl, jakby mohl zvíře ohromné udržeti, až tu slyšel, že na blízkém stromě zpívá ptáček: lejčím, lejčím. Proto podržev jednou rukou zubra, druhou pak odvinul trochu lýčí, jakým obuv až ke kolenům připevněna byla, a tím chřípě zubrovo protáhl a do své chatrče zavedl. Druhý den pak maje v jedné ruce sekeru vedl zubra za „prsten“ čili kroužek z lýčí uvázaného, na Velehrad, kde se mu kníže nadmíru podivil a ještě více, když zubrovi jednou ranou hlavu usekl. Kníže pasoval jej na rytíře a do erbu mu dal hlavu zubří s kroužkem. Odtud v Pardubicích stojí dosud na bráně napsáno: Vojtěch vede zubra. Rodina celá dostala jméno od „prstenu“, neboť od Vojtěchova syna, který se jmenoval Prsten a hrad Perštýn vystavěl (Lumír 1853, str. 39).

I rod z **Boskovic** z nízkého rodu posel, jak následující pověst dosvědčuje. Žil kdysi na Moravě muž rodu prostého a jmenoval se Veleň. Kdysi král moravský na honě zabloudiv, přišel k němu a s velikou vděčností byl přijat a jak možno i uctěn. Veleň ho ovšem neznal, ale proto přece všeliké pohodlí mu učinil, ano i umýti kázal a krátce jako dobrý hospodář všecko činil, jsa vděčen jeho příjezdu v dům svůj. Divě se, že veliké vlasy maje, hřebene při sobě nenosil, do lázně jej uvedl, posluhoval mu, ano i

hřeben svůj mu daroval. A když ráno král odjížděl, ptal se ho, jestli se mu čeho na cestu nedostává, že jej tím opatří; král vsedna na kůň na díle se mu oznámil, právě, že lásku při králi má, jestliže by co při něm potřeboval, že mu chce v tom spravedlivě nápomocen býti. Pak žádal aby ho co nejdříve v pokovji na zámku navštívil. Když přijel král do Brna na hrad Špilberk, poručil vrátnému, aby jak nejdříve Veleň přijede jej před něho dovedl. I stalo se, když v ustanovený den Veleň se dostavil, byl před krále uveden, poznal svého hosta a obědval s ním; tu Veleň se za to styděl, že král u něho hostem byl a že o tom nevěděl. Po obědě tázal se ho král, zdali by něčeho potřeboval, a Veleň žádal za tu milost, aby mu osvobodil jednu horu, na které své ptačí cíhadlo měl, aby mu potom nikdo v živnosti jeho překážeti nesměl. Po té král netoliko horu, nýbrž celou krajinu i s horami i rovinami kde bydlel mu daroval, a přijal ho do předního stavu, a hřeben a věnky, které do lázně přinesl, i polštář do erbu nad helmou mu vložil (Zrcadlo, str. 97).

Poučnou nad jiné jest pověst tato. Neboť nám vyličuje, kterak ještě ve XIV.století miloval lid náš pohostinnost, řídě se podle přísloví „host do domu, Pánbůh do domu“. Mimo to ukazuje, že i u nás dbalo se na zvyky, o nichž nám mnohé kroniky rytířské vypravují, že totiž první službou, jaká hosti se prokázala, byla lázeň, a tu hospodář sám v lázni hosta svého vším opatřil. Ano obyčejno bylo, že i domácí dcerky se neštítily a hosta v lázni omývaly.

Černý jelen přepásaný bílou rouchou byl erbem **Rohojských z Rohožníka**. Udělen byl od knížat pohanských jednomu rytíři, který ukázal velikou svou čerstvost, že před knížetem za jelenem se pustil a drže v ruku ručník neb rouchu, kterým se opasoval, k jelenu přiskočiv na něho se hodil a na hřbet se mu posadiv ke knížeti ho přivedl (Zrcadlo, str. 353, Lumír 1853, str. 372).

Varianty některých tuto uvedených jsou pověsti o rodu **Otíků z Penčic a Pražmů z Bílkova**. Onen rod měl ve štítě půl labutě bílé v modrém poli a nad helmou labuť s křídly rozčepejřenými. Kdysi při knížeti rytíř jeden jeda před ním, velikou sílu svou ukázal, že labuť živou na půl i s peřím přetl tak dovedně, jako by ji někdo přestříhl (Zrcadlo, str. 362, Lumír 1853, str. 373). Předek rodu Pražmovského za časů pohanských jel před knížetem a cestu mu ukazoval přes veliká bahna. Tu najednou před ním vyběhl jelen, kterého on dohoniv za parohy pochytil a mečem od hlavy je oddělil. Kníže na památku za tu ochotnost mu černé parohy v modrém poli udělil (Zrcadlo, str. 427).

Horčicové z Prostého a s nimi jiné rodiny za erb měli tlapu medvědí ve štítě modrém a na helmě. Obdržel jej od slovanských knížat jeden z jeho praotců, který před knížetem medvěda uchopiv tlapy jemu přední polámal (Lumír 1853, str. 39).

Rod **Štanovských z Čechtí**, kteří slouli i Posvišťové, vykládal své příjmení tak, že když jednou předek jejich na voze jel, sedláci za ním pískali (svištěli), načež on kázav zastaviti a dolů skočiv mnohé z nich pobil a jako snopy na hromadu nakládal (Zrcadlo, str. 367).

O báječných rybách vypravuje pověst rodu Zenců z Markvartovic. Kníže Lešek vytáhl kdysi se Slováky do války proti Římanům. V jeho vojsku nalézal se rytíř, který se dověděl o rybách, jež živily se jen zlatým pískem. I slíbil knížeti, že mu druhý den takovou rybu k obědu přinese, jen když mu bylo ukázáno, kde se nejvíce zdržují. Potom vloživ přípravu do vrše vrhl ji do vody a skutečně chytil rybu. Za to byl obdarován erbem a rybou s ptačími křídly (Zrcadlo, str. 393).

Také **město Chrást** má svou erbovní pověst. Za starých časů jela kdysi do Moravy princezna z královského rodu českého. Ale na cestě onemocněla a byla tedy v obecním domě ubytována, kdež také se jí dostalo pečlivého ošetření. Potom, když se pozdravila, předvolala si sousedy a otázala se jich, čím by se jim mohla odsloužiti. Tu si měšťané vyprosili, aby směli v pečeti znaku jejího užívat. K čemuž ona odpověděla: Znak můj jest jednohlavá orlice; vy však můžete užívat dvou orlic proti sobě postavených, které nesou v zobáčích ratolesti se zlatými hvězdami.

Za podobnou službu v nemoci odměněn byl erbem rod **Bytovských ze Slavíkovíc**. Kdysi sloužili jednomu bojovnému knížeti moravskému tři bratři, kteří se s ním a četnou družinou vyřítili do boje až za hranice, jimž od severu nepřítel hrozil. Výprava celá ubírala se krajem, kde knížete nikdy neviděl, a proto sbíhali se k němu ze všech stran, aby znamenitý výjev se podívali. I stalo se, že z davu někdo zlýma očima na knížete pohledl, tak že omdlévaje s koně sklesl a již se zdálo, že ducha svého vypustí. Lékaře po ruce nebylo. Tu bratři oni omyli králův obličej a puštěm koňským mu žílu otevřeli, že krev zkažená vyšla, král se uzdravil a dále mohl jeti. Za službu tu obdaroval je kníže a složiv puštěm k jednomu středu za znak je dal bratřím těm do červeného štítu.

Znak **Stranovských z Čestí** podobá se znaku rodu **Lažanských z Bukové**, ale pověst erbovní je zcela rozdílná. Předek jejich zdržoval se kdysi ve Francii a tam nabyl za své služby velikého bohatství. Nevěda, jak by se s poklady svými domů dostal, umluvil se s jakýmsi krajanem řemesla kolářem, aby

mu pomohl. Ten udělal veliké vozy a v nich navrtal díry; do těch nalili rozpuštěné zlato a pak naložili věci na vozy. Když pak rytíř domů se dostal a knížeti ukázal svědectví o svých službách, obdržel na památku za erb kus kola natlučeného (Lumír 1853, str. 394).

Vlachovští z Vlachovic měli v erbu myslivecký váček a nad helmem dvě trouby (rypáky) slonové. Jednou jel kníže na hon a při něm nalézal se předek tohoto rodu s vakem dobře potravou opatřeným. Ale zabloudili ve velikých pustinách a nemohli nijakým způsobem z nich se dostat. Tu přišla potrava knížeti vhod, a tak dlouho jej rytíř živil, až zase domů se zdrávi navrátili. Za to mu daroval kníže poušť a do erbu myslivecký váček (Zrcadlo, str. 365, Lumír 1853, str. 60).

Erb a Rod Panuow
Wlachowských z Wlachowic w tomto
 Margrabstwij Morawském starožitný se na-
 házý / A ti všűwagi za znamenij Rytűřské Wa-
 ček Mysliwecký / a nad Helmem dvě Trauby
 Slonowé.

Ten Erb nabyt gest tím způsobem. Když
 gednoho času Knűže gel na Mysliwość / Předek Erbu toho gedauce
 blűžko při něm / Waček swoog dobře žiwosti opatřil. A když se w
 hluboké Paussťe pustili / žádným způsobem z nűch za několiť dni wy-
 geti nemohli / což gim s welikau tűžkosti přicházelo. On pak opatřiw-
 se se dobře strawau / Knűže wedle sebe w takowé welké potřebě / tať
 dlanho

Velmi hezká jest bájka pověsti rodu **Skydenských ze Skydně**, která jest společná několika rodinám jako **Zegotům ze Slupna** a **Ketlicům**. Když se v Čechách víra křesťanská rozmáhala, žil jeden slovanský kníže na Moravě nebo v Čechách a ten měl několik synů. Nemoha jim dáti knížecího opatření poradil jim, aby v sousedních zemích slávy a statků sobě dobývali. Nejstaršímu dal své knížetství, druhým třem pouze rytířskou výpravu aby pak emzi těmito láska bratrská potrvála, povolala je k sobě matka a rozdělila mezi ně zlatý řetěz. Každý bratr z něho utrhl kus a darovali si je navzájem. Pak kusy v hromadu složivše, učinili sobě z toho znamení a dali je na svých štítech namalovati, nechtíce potom užívatí otcovského erbu, aby se nezdálo, že bratru nejstaršímu jsou závistivými. Potom se rozešli, jeden na východ a druzí dva na západ (Zrcadlo, str. 323).

Snad ze všech nejpoetičtější jest rodová pověst **Dobřeňských z Dobřenic** a **Počepických z Počepic**, podobající se v mnohém prosté národní báchorce. Když se víra křesťanská v krajinách slovanských rozšiřovala a křesťané proti pohanům časté boje sváděli, stalo se, že v jedné nešťastné bitvě zajat byl mladý křesťan a prodán byl do Missurie. Přihodilo se pak, že přiletěli sem na podzim čáповé, kteří odletěli z krajin studených a poněvadž jich bylo veliké hejno, šli se pohané na ně podívat. I ubohý rytíř byl mezi nimi a vida, kterak se pohané ptákům obdivují pravil: „Není to tak divný pták; však jeden z nich každý rok má mladé na domě mého otce“. I odpověděl jeden pohan, pán jeho vlastní: „Jestli tu ten pták, který na domě otce tvého hnízdí, zavolej ho, a přijde-li k tobě a pozná-li tě, daruji ti svobodu“. Tu poklesl rytíř na kolena skroušeně žádaje na Bohu, aby ho vysvobodil z ukrutnosti pohanské; potom pak zavolal na jednoho z čápův, a sotva že čáp uslyšel jeho hlas, přišel také k němu. Pohan rytíře skutečně propustil, a když on domů se navrátil, žádal na knížeti, aby mu čápa dal za znamení, jehož pak užíval on i potomci.

Obecný lid vypravuje pověst takto: Mladý jeden Dobřeňský upadl do tureckého zajetí, a doma nevěděli, kde by byl. Když pak on jednou v zahradě svého pána pracoval a uviděl čápy, kteří právě strojili se na cestu do jeho vlasti, povzdychl sobě a vzpomínal na domov. Neboť i tam byli čápy, a jeden z nich tak krotký, že na pouhé jméno „Šotku“ porozuměl. I pronesl mimoděk třikráte to jméno, a

ejhle, čáp jeden spustil se na zemi a přiblížil se k Dobřenskému. Mladík poznal čápa, přitulil ho k sobě, utrl pak ze stromu kousek kůry, vyryl na ni své jméno a uvázal čápovi na krk. Potom čáp s ostatními odletěl do Čech. Tam zatím rodiče oplakávali syna jako mrtvého. Ale najednou přiletěli zase čápi, a milý Šotek po svém obyčeji procházel se v zahradě. Starý Dobřenský spatřiv ho povzdechl sobě: „Ty jsi tu opět a můj syn se více nenavráti“. Avšak povšiml si toho pásku na krku, sňal jej, a tak se dozvěděli, kde se syn zdržuje (Lumír 1853, str. 12).

Pohnutliva a téměř nějakému románu podobná jest rodová pověst **Brabantských z Chobřan**. Král anglický Karambertus, který první ve své zemi křesťanství rozšiřoval, měl syna a dceru; onoho ustanovil svým dědicem, a dceři všechny své poklady odkázal. Když dorostla, dílem pro krásu, dílem pro bohatství starali se o ni mnozí králové, ale radové království toho dopustiti nemínili, aby ze země poklady své vynesla. Ona ovšem sobě na ně stěžovala a posléze i jim vyhrožovala, tak že ti hněvem popuzeni proti vůli králově ji do vězení vsadili a k smrti odsoudili; i zamýšleli ji hoditi do jámy k medvědům, jež na utracení zločinců chováni byli. Princezna však poručila se ochraně boží, a když potom do jámy vhozena byla, zařval sice medvěd tak strašně, že ten, jenž ji tam házel, strachy tak se ulekl, že mříž nezavřev na útěk se dal. Ale panně se nic nestalo, naopak medvědovi na záda se posadila prosíc i dále Boha, aby ji do takového zvířete vysvobodil. A skutečně medvěd jako by najednou zkrotil, kamkoli poručila, s ní šel, a když městem se brali, lidé postrašení utíkali. Král dověděl se o příhodě, varoval rady své, aby pomsta Boží na ně nepadla, a ti slovy jeho jsouce pohnuti za ní pospíšili a prosili, aby jim odpustila křivdu, které proti ní se dopustili. Oddána byla potom princezna knížeti Lotrinskému a porodila mu několik synů. Nejstarší byl za pána vyhlášen, ostatní rozjeli se do cizích krajín, aby rytířskými skutky slávy nabyli. Matka jim všem rozkázala, aby na památku jejího zachránění užívali korunované panny na medvědu sedící za erb. Jeden z jich potomků odejel do Polska, kdež mu král Boleslav Chrabrý nad Rávou řekou daroval veliké prostranství, aby lesy vymítal a lidem osadil (Zrcadlo, str. 421, Lumír 1853, str. 390).

O Rodu a Erbě Panuow Brabantských z Chobřan.

V Rozený a Statečný Rytíř Pan Jan Brabantský z Chobřan a na Borotinně zc. vo téměř Saudu Zemském Knížetství Oppawského místo své měl. Užíwal za Erb Medvěda černého na Polí Zlatém / a na něm Panny s roztaženými Ručami / na hlavě Korunu a Vlasy rozčesané magic / A nad Helmem z Koruny dwa Rohy Helenů a vo prostředku ných Medvěda na zadních Uohách sedícího.

Jako o polském erbu „jelitu“ (střevo), tak tak stejná vypravuje se pověst o erbu **Václava Gajevského z Gajnu**. Erb pak proto měl takový, poněvadž byl ve službě Floriana Šerého, jenž za následující kousek jím byl nadán. R. 1331 bojoval Florian Šerý v bitvě proti křížovníkům, až třemi dřevci jsa proboden s koně spadl a jako zabítý na zemi ležel. Tu přišla noc, a on v bolestech vytrval až do rána. Když svítalo, objížděl král bojiště, a spatřiv tam Floriana, an vytahuje tři kopí ze svého těla. Nad tím král užasl a pravil: „Muka nad muka a těžší nemůže býti bolest, než jakou má tento rytíř“. Avšak Florian, jenž byl při paměti, odpověděl: „Králi, ještě těžší muka trpí, kdo na vesnici má zlého souseda“. I přál si míti dobrého barvíře (ranhojiče=barbier). Král mu vyhověl a poslal mu svého ranhojiče, a potom když ke zdraví přišel, mnohými statky jej obdařil. A poněvadž z něho jelita

vycházela, když dřevce ze sebe vytahoval, a on je do sebe vlačoval, dáno mu příjmení „jelito“ a podobný erb (Zrcadlo, str. 334, Kraszewski, str. 305).

Rodina **Bohdáneckých z Hodkova a Peroltové z Peroltic** měli v erbu „šraňk“, jenž obdržel kdysi předeek jejich Perolt. On kdysi jedal na most Pražský, přijel ke věži, která byla nad mostem blíže Města menšího. Tu dva krkavci spolu bojující svalili kámen, který jemu na hlavu upadl, že ihned s koně klesl (Diadochus, str. 238).

Rodová pověst **Voračických z Paběnic** povstala z výkladu slova „oráč“. Pabeň totiž, nejmladší syn Časlavův, meze města Čáslavi ke hradu Paběnicům odvolal a potom užíval čtyři pole: dvě modrá a dvě bílá (L.c. 29). **Město Jilemnice** má v erbu „jilm“, který kdysi stával uprostřed náměstí až do roku 1783 (Světozor 1874, str. 358), v erbu pak **Loun** odráží se latinské jejich jméno „Luna“. Bylot město za času kněžny Boženy založeno a rozkládalo se v poloze, která nazývá se Vískou. Poněvadž pak řeka Oharka mnoho obyvatelstvu škodila, když se rozvodnila, přeložili měšťané svá sídla na jiné místo. Při tom pracováno bylo v noci, a odtud pochází měsíc a hvězda ve znaku městském (Světozor 1875, str. 298).

Na vývoj pověsti působilo i jméno rodu **Černínského z Chudenic**. Vypravuje se, že rod pochází od Jindřicha, údělného knížete Znojenského, který pro svou snědou barvu Černým byl nazván. Druhá pověst zní, že kdysi komorník zemský Černín byl od knížete ze země vypovězen, veškeré statky rodinné mu pobrány a vůbec celý rod pronásledován. Tu kojná zachránila malého chlapce, uschovavši ho na hradě Chudenickém na ohništi. Král potom se usmířil a dal chlapci jméno Černín; vystavěl hrad, který lid nazval Chudenicemi, označuje tak malý zbytek bývalého bohatství.

Koluje i třetí pověst a ta nás mimovolně upomíná na horu karbunkulovou, o níž středověké básně a a popisy zemí bájily. Kdysi byl český kníže na honbě a zabloudiv našel útočiště v chatrči uhliřské. Otec nebyl doma a děti zatím potmě hrály si s lesknavým kamenem; kníže hned poznal, že tj. karbunkul. Když se navrátil potom uhliř, který pro řemeslo své Černý byl nazván, otazoval se ho kníže, odkud mají děti takové hračky drahé. Místo odpovědi vzal uhliř louč a vedl knížete na místo odlehlé, kde těch drahokamů bylo veliké množství. Ukázav na ty hromady pokladů, poklekl uhliř před knížetem právě: „Ty jsi můj kníže a pán a všechno jest tvé“. Teprve, když se zase do chatrče navrátili, uslyšel kníže, jak muž ten k bohatství přišel a seznal, že jest velmi moudrý, s sebou do Prahy jej vzal a komorníkem svým jej učinil (Graesse, str. 31).

Znakem Heřmanova Městce jest lekno, a z toho vyhranila se zkazka tato. Za časů dávných žil v Mrdicích vladyka Heřman se svou manželkou, která mu dvanáct synů porodila. Když synové povyrostli, byli velmi bujni a napadali kupce nebo cestující na silnicích, šacovali je a nechtěli-li jim co dáti po dobrém, brali násilně. Ale poněvadž bujnost jejich velmi veliká byla, stalo se, že proti nim vojsko královské vypraveno bylo a je ve Městci sevřelo. Nevědouce si rady a psáti se bojíce, aby záměr jejich nebyl vyvrázen, vyslali k přátelům svým posla a ten na cestě lekno utrhnuv tím jim oznámil, že pánové jeho přišli do úzkých (podle jiné pustil pan Heřman po vodě list vodního jetele – lekna – kterýž od přátel skutečně byl spozorován). A poněvadž ani sousedé lepší nebyly a lekli se, aby vojsko potom proti nim se neobrátilo, pomohli Městeckým a z několika stran vojskou přepadli a zahnali. Odtud dostalo město jedno lekno z erbu Heřmana, který měl dvě lekna ve štítě (Světozor 1875, str. 163 a 429, Sedláček – Hradý I., str. 177).

Kapitula Vyšehradská má pečeť a na ní vyryto jest, jak kníže na loži sedí a sv. Petr jej bičem mrská. Hájek k roku 1187 následující událost uvozuje. Rytíř jeden jménem Habrovec žádal na knížeti Fridrichovi aby mu zastavil anebo prodal nějakou ves kostela Vyšehradského. Ale kníže to učiniti nechtěl vymlouvaje se, aby se na něho pán Bůh a svatý Petr nebo i předeek jeho Vratislav nerozhněval. Na to odpověděl Habrovec, že vsi ani sv. Petr ani nebožtík kníže Vratislav nepotřebují., a kníže mu jí potom také skutečně dal v zástavu. Brzy však jednou v noci ukázal se knížeti sv. Petr a vytýkal mu skutek jeho, avšak ten sobě z toho výsměch činil. Avšak druhé noci opět se mu sv. Petr zjevil a když kníže na loži se posadil, bičem jej po zádech ukrutně mrskal rozkazuje mu, aby ves kostelu navrátil. Ráno pak zavolal kníže děkana, a rány mu ukázav oznámil mu, co v noci se mu přihodilo a prosil, aby u věčné paměti ho chovali. Odtud má Vyšehradský kostel svou pečeť.

O tom, kterak velbloud do znaku **města Plzně** přišel, jsou bližší a historické okolnosti známy. Bylot město to za dob husitských útlakem katolíkův, a několikrát se pokoušeli o to Husité, aby se města zmocnili. Tak zase r. 1433 obrátili se proti Plzni a vojsko jich vzrostlo až na 36.000. Sirotci, kteří tu stáli pod Janem Čapkem ze Sán a nedávno přitáhli z Polska, přivedli do ležení také živého velblouda, zvíře u nás tehdy velmi vzácné. Ale plzeňští, když jednou z města vypadli, ukořistili zvíře a do města je

zavedli a marně si žádali Sirotcí, aby je směli vyplatiti nebo za některého zajatého změnit. Potom král Zikmund dovolil plzeňským aby i velblouda do erba si přibrati směli (Strnad Jos. – Znak Plzně, str. 10).

Také příjmení **Dačických z Heslova** k nějaké zevrubněji neznámé události bylo vztahováno. Jednou se totiž dověděl předek rodu náhodou o hesle tureckého vojska, proti němuž v Uhřích stál, a udav to heslo nejvyššímu vojevůdci přispěl k tomu, že křesťanské vojsko nad Turky zvítězilo. A proto dostal přídomek z Heslova (Paměti M.Dačického I. XXIX.).

Pověst' o erbu **města Kosové Hory** jest jen výklad znaku městského. Když jednou za panování knížete Nazamysla mor v Berouně zuřil, bylo založeno od bohatého šlechtice město. Ten přijda se ženou a s dětmi, uviděl houf kosů, kteří na horu vpadli a na ní se usadili. I ustanovil se rytíř na tom, aby zde zůstal, poněvadž tu čisté je povětrí, což dokazují houfy ptáků zde hnízdících.

Rod **Podstatských** má rohy Danielovy bílé v červeném štítě. Paprocký sděluje nám verše, které jsou velmi neurčité:

Pohané z dávna obyčej mívali
ti, kteříž v běžích rytířských bývali,
bohům těm, které brali k své ochraně
i svého štěstí spolu ke zaslouh,
články zvířat těch, kteréž milovali,
na věčnou paměť za erb přijímali

(Zrcadlo, str. 273)

Stalo se, že některá rodina zchudla, mohla odložití svůj erb; takových příkladů v dějinách je dosti, a vzpomínku na to máme v erbu **Žerotínském**. R. 971 umínal si ruský kníže Jaropluk vlastního bratra svého Kolgu a jeho syna zabiti a zboží jeho sobě přivlastniti. To když otec spozoroval, i sám na pozor se měl, svého syna pak do služby ke knížeti českému vypravil. Dovědév se o tom Jaropluk přepadl Kolgu a sprovodil ho se světa, ale třetí bratr Vladimír podobně učinil Jaroplukovi a rozdělil jeho zemi mezi dvanáct svých synův. I uslyšel to syn Kolgův a přestal užívati rodinného znaku knížecího pouhým rytířstvím se spokojuje. Ten mluvě vždy míchal svou mateřštinu do jazyka českého říká místo k čertu, jdi mi do vraha, odkudž byl nazýván i vrahem. Teprve když sestaral a jmění nabyt zjednal si statek, který nazýván byl Vrahov. Užívali za znak českého lva.

Hájek nám vypravuje, kterak **arcibiskup Mohučský Villegisius**, poněvadž byl synem jednoho koláře, sobě kázal zvláštní příbytek postaviti, od něhož sám měl klíče. Tam kázal mnoho vozních kol namalovati a jedno kolo od vozu na straně pověsiti a nad ním napsati: „Villegise, pamatuj, odkud jsi přišel a nepychej“. A od toho času arcibiskup každý znamení rodu svého spustě kolo za znamení má.

Nemyslíme, že bychom byly vyčerpali pověsti erbovní a zvláště rodové, a bylo jich mnohem více, než nám se jich zachovalo. Tak vypravovala se známá pověst o Bivoji ve mnohých rodinách, kteří oddělili se někteří a přijali znamení zajíce (zajíc: z **Hazmburka**) novým opět obrázkem pověst rozšířili. A tak pracoval duch český neustále až do XVII. Století, za kteréžto doby nejméně takových pověstí povstalo, ačkoliv do Čech mnoho rodů se přistěhovalo. Příčinu k tomu tuším hledati jednak ve zuboženém našem stavu vůbec, a v porobě nižších tříd našich které česky smýšlely zvláště.

Hrad Hasištejn se nachází 11 km západně od Chomutova jako ochranný hrad zemské cesty, jež vedla od zemské hranice přes Kralupy u Chomutova a dále do Čech a navazovala na starou solnou cestu z Halle nad Sálou přes Lipsko, Písečnici, Kadaň, Žatec, Louny a Slaný ku Praze.

Byl vybudován na skalnatém ostrohu, který na západní straně prudce klesá do údolí Pruněřovského, původně Bystřického potoka. Na východě cesta od hradu pozvolna sestupovala do širšího úvalu. Cesta k hradu vedla z Kadaně přes Pruněrov (připomínaný již roku 1261) údolím až pod hrad. Odtud stoupala stále mělčí a širší stružkou potoka až na plochou náhorní rovinu, pokračovala dál na sever na Suniperk (Hora sv. Šebestiána – 1236 m.n.m.) a Stráž (Warte – 1238 m.n.m.) dál přes hřebeny Krušných hor na Annaberg. Vstupní cesta byla založena tak, že každý, kdo vstupoval do hradu, musel ho ze tří čtvrtí obejít než se dostal bránou na nádvoří – tím získali obránci hradu čas v případě nutnosti obrany, například při obléhání.

A kde se zde tento pomezní hrad vzal? Byl vybudován na začátku 14. století, pravděpodobně již mezi lety 1300 – 1310. poprvé se uvádí v zákoníku Majestas carolina, který byl pořízen z podnětu Karla IV. v roce 1348. Hasištejn byl postaven jako hrad královský, který vladař nesměl prodat a zastavit nanejvýš na devět let. Hrad plnil strategický význam při obraně království. Jeho strategická poloha byla natolik výhodná, že panovníci považovali Hasištejn za velmi účelnou stavbu hradního systému. I když byl postaven na konci éry opevněných hradů s příkopy a valy, plnil svou funkci velice dobře. Jeho předností byla jeho poloha na skalnaté stráni, na kterou bylo velice složité se dostat. Proto také dobývání hradu v roce 1418 trvalo více jak dva měsíce. Vlastníci hradu i panství nedokázali využít jeho účel a nechali ho zchátrat a rozpadnout na zříceninu. Má svou uměleckou hodnotu a proto by měl být zachován v co nejlepším stavu a zprovozněn pro širokou veřejnost. Hrad Hasištejn je součástí dějin Lobkoviců, i když ne příliš dlouho. Vytvořila se podle něj nová větev rodu a to je podle mne jeho největší význam, vedle strategického postavení na hranicích s Německem.

Od roku 1348 byl pánem Hasištejna Bedřich ze Šumburku, který se svými bratry držel četné statky v okolí – Pernštejn, Egerberk, Přisečnici aj. po smrti Bedřicha ze Šumburku byl hrad zastaven Bernardovi a Heřmanovi ze Šumburku, z nichž zvláště

Hasištejn na pohlednici z roku 1921 – sbírka Ing. Daňka

Bernard často dlel na Hasištejně. Podle listiny z roku 1367 patřila k panství polovina města Přisečnice, vesnice Sobětice, Kýšovice, Vysoká Jedle, Krbice, Kralupy u Chomutova, Vinaře, Blov, Mířice u Vintířova. Roku 1394 zdědil statek nejstarší syn Bedřich a už roku 1412 ho přenechal svému švagrovi Jindřichovi ml. Reussovi z Plavna. Roku 1418 byl hrad dobýván Václavem IV., který přenechal velení Mikuláši z Lobkovic, zvanému „Chudý“, kterému byl tento hrad zastaven

s podmínkou, že hrad vrátí panovníkovi po splacení zástavní sumy. Nakonec získal Mikuláš od roku 1421 hrad natrvalo.

Při obléhání byl hrad hodně poškozen, obytná část, palác i kaple vyhořely a opevnění bylo zničené. Proto musel Mikuláš zahájit okamžité opravy – hradní palác byl podepřen pilíři a rozšířen o přístavbu nového třípatrového křídla (vyplněn prostor mezi palácem a kaplí, nové opevnění – palisádový plot byl nahrazen na severní, východní a jižní straně kamennou hradbou uzavírající parkán, k níž se na západní straně připojila předhradí, parkánová zeď byla doplněna na severovýchodě a jihovýchodě malými, ale vysokými baštami, přístup do hradu byl padacím mostem přes příkop, který obepínal hrad ze tří stran a nakonec byl ve skalnatém srázu vybudován podlouhlý sklep na uschování zásob.

Po roce 1435 hrad připadl Mikuláši II. z Lobkovic, který založil hasištejnskou větev Lobkoviců. Ten své panství rozšířil příkoupem poloviny Prunéřova, perněstejské části Přísečnice, koupil Údlice a zajímal se o koupi Kadaně. V polovině 15. století byl hrad rozšířen o velkou příčnou budovu uzavírající nádvoří na vstupní straně do vnitřního hradu. Došlo i ke zboření kvadratické místnosti. Mikuláš II. zemřel roku 1462 na Hasištejně a byl pohřben v kostele v Kadani. Po roce 1490 byl majetek rozdělen mezi syny Mikuláše II., kteří spravovali panství nejdříve společně, později každý dostal třetinu panství. Na hradě se usadil Bohuslav, který vlastnil Březno a Kralupy u Chomutova a polovinu všech lesů.

Počátkem 16. století proslul Hasištejn jako kulturní středisko evropského významu. Hrad byl také upravován a opevňován – dostavění příčné obytné křídla, vystavění točitého schodiště, přístavění dělových bašt na hradbách, vyhloubení druhého příkopu a konečně zpevnění severního svahu hradební zdi s hranolovou vstupní věží. Na nejvyšším místě byla vybudována vysoká předsunutá věž na čtyřhranné základně s oblými rohy a třemi patry. Hradní věž byla zvýšena o nízké třetí patro s osmi velkými okny. Všechny tyto úpravy byly uskutečňovány již za doby, kdy hrady ztrácely svůj strategický význam.

Roku 1587 připadl hrad jako odúmrť Rudolfovi II., který jej roku 1592 na chvíli předal bezdětnému Maxmiliánovi, který roku 1597 zemřel, a tak hrad znovu připadl Rudolfovi II.

Za Lobkoviců byl hrad udržován, Štampachové jej však neobývali a za Martiniců hrad chátral a pustl. K jeho dalšímu zničení přispěli Švédové v době třicetileté války. Od roku 1678 hrad sloužil k uskladnění piva prunéřovského pivovaru (pouze ve sklepech). V letech 1891 – 1891 dal Hasištejn restaurovat Emanuel Karsch a postavil při něm hostinec. Zdi byly na mnoha místech zpevněny a zajištěny proti větru, věže přikryty střechami, byla obnovena kaple a vybudována schodiště. Nakonec byla vystavěna přístupová cesta ke hradu. Hradní zříceniny dnes udržuje Okresní vlastivědné muzeum v Chomutově, které zde postupně provádí archeologický průzkum a připravuje důkladnou obnovu a konzervaci celého hradního areálu.

Hrad byl vystavěn na půdorysu, který připomínal zhruba protáhlý ovál. Na nejvyšším místě pozemku byla vystavěna vysoká, okrouhlá věž, která byla začleněna do hradeb, ale stála na nádvoří z důvodu malého prostoru a obrany šíjového příkopu. Věž vysoká i s dvoumetrovou renesanční nástavbou 22 metrů byla nápadní štíhlá – v průměru byla 8,5 m široká, měla v přízemí nádrž na vodu měla tři patra. Přístupná byla pouze z jihozápadu hrotitým portálem prolomeným ve výšce 6 metrů nad úroveň nádvoří. Pod prahem jsou dosud vidět zbytky dvou dřevěných krakorců, které nesly pavlákku, přístupnou zdola pouze po žebříku. Portál vedl přímo do prvního patra věže, které bylo odděleno povalovým stropem od temného, nevětraného přízemí, které bylo přístupné jediné vylámaným otvorem z nádvoří. Věž měla ještě dvě patra spojená žebříky, přičemž třetí patro bylo jen 2 metry vysoké, uzavřené 50 cm silnou okružní zdí s velkými, oboustranně se otvírajícími okny, která byla přístavěna v 16. století. Na ochozu byl malý, vyhlídkový pavilon.

Na spodním, jižně klesajícím cípu nádvoří se nacházely obytné prostory – hradní kaple a k ní severně přiléhající „kvadratická“ místnost se žebrovou klenbou. Potom také věžovitý palác nad skalní jeskyní s pavlačemi a plochostropým přízemím, které bylo osvětleno malým oknem ze dvora za kaplí. V hradní kapli dnes stojí pouze presbyterium, zaklenuté křížovou klenbou, jejíž štíhlá žebra sepiatá na vrcholu okrouhlým svorníkem se v rozích opírají o vytáhlé kružbové konzoly, kryté tenkou deskou římsy. Původní je jen spodní část klenby. Vrchní byla doplněna v 19. století při restaurování. Do lodi se presbyterium otevírá triumfálním obloukem. Z obvodního zdiva kaple dnes již stojí pouze jižní zeď. Podle zachovalých klenebních konzol se dá usuzovat, že loď byla zaklenuta jedním polem křížové klenby současně s presbyteriem. V západní části, nad vchodem bývala dřevěná tribuna, přístupná nejdříve přímo z lodi a od 15. století, po zesílení jižní zdi a zastavěním proluky na jih od kaple,

kamenným schodištěm v síle zdi. K severní zdi přiléhala ještě jedna, patrně čtvercová místnost, klenutá žebrovou klenbou. Ta byla po stavbě velké příčné budovy oddělující kapli od věže zbořena a zbyl pouze výběh koutového žebra.

Část hradu Hasištejna

Gotický palác byl založen v jižním cípu hradu vysoko na skále, provrtané dole hlubokou temnou slojí. Přízemí, původně plochostrapé a osvětlené z malého dvorku za kaplí, bylo v 15.století zaklenuto valenou klenbou. Při stavbě klenby byly zesíleny obvodní zdi a zazděno původní okénko. Místo něho bylo prolomeno nové, v jižní zdi z patra zbyly jen mohutné opěrné pilíře s otvory po kulatých trácích, jimiž byly zakotveny do kamenného obvodního zdiva. Na počátku 16.století byl interiér podle nálezů z doby restaurování obložen keramickými, barevnými deskami a do čela paláce bylo postaveno točité schodiště, které nahradilo starší pavlače. Šlo tu o stejný věžový palác jako na hradě Týřově nebo Oseka u Duchcova – huť, která tu stavěla přišla právě z Oseka.

A teď ještě pár vět k jednotlivým rodům, v jejichž vlastnictví byl hrad Hasištejn po dobu své existence. Jako první vlastnil Hasištejn Bedřich ze Šumburku, a to od roku

1348. Tento majitel hradu měl spolu se svými bratry Albrechtem a Dětrichem v držení mnohé lenní statky v okolí. V roce 1351 udělil Karel IV. bratrům Bedřichovi a Bernardovi ze Šumburku Hasištejn, Přísečnici, slezskou Slatinu a přilehlé statky jako panství. Oby byli králi povinni vojenskou službou a museli být stále připraveni dát mu hrad kdykoliv k dispozici. Když Bedřich roku 1364 zemřel, král zastavil hrad Heřmanovi a Bernardovi ze Šumburku. Panství bylo velice rozlehlé, jak již bylo popsáno výše.

Roku 1412 se na hradě změnil vlastnický rod – jeho vlastníkem se stal švagr Bedřichův – Jindřich ml. Reus z Plavna. bohužel ani on si hradu moc neužil. Podobně jako Bedřich ze Šumburku, dostával se i Plavenský do sporu s králem Václavem IV. spojil se dokonce i s loupeživými rytíři v čele s obávanými Borši z Rýzmburku, se kterými se účastnil loupeží a přepadávání hlavně královských hradů a statků. Proto se Václav IV. rozhodl hrad dobýt, což se mu podařilo za pomoci Mikuláše Chudého z Lobkovic, který dva měsíce Hasištejn dobýval a nakonec se mu to povedlo v dubnu 1418. hrad mu připadl s podmínkou, že ho navrátí, až bude splacena dlužná suma. Nikdy k tomu nedošlo, protože král Václav IV. roku 1419 zemřel a tak hrad připadl úplně Mikulášovi, který byl roku 1421 plně uznán vlastníkem hradu. Polorozbořený hrad celkově opravil a upravil. Když roku 1435 zemřel, rozdělili si jeho synové pozůstalost – Jan Popel dostal Hlubokou a jeho bratr Mikuláš II. Hasištejn. Tím se Lobkovicové rozčlenili na dvě větve – popelovskou a hasištejnskou. Mikuláš II. byl výborný diplomat a i proto se mu podařilo přikoupit mnohá panství v okolí. Zajímal se také o město Kadaň, kterou před rokem 1449 Jindřichovi z Plavna vyplatil, roku 1454 vrátil zápis na město králi Ladislavovi, za což od něj dostal do zástavy panství Chomutov s Blatnem. Mikuláš II. nejednou v životě změnil náboženství – nejdříve patřil k jednotě poděbradské, potom jako katolík k jednotě strakonické. Zemřel roku 1462 na Hasištejně a byl pohřben v konventním kostele františkánů, který založil v Kadani. Jeho synové, Mikuláš III., Jaroslav a Bohuslav spravovali rozsáhlé statky nejprve společně. Po Jaroslavově smrti v roce 1490 si přece jen majetek rozdělili ale hrad Hasištejn drželi dohromady a také tam společně

bydleli. Roku 1491 se na Hasištejně trvale usadil Bohuslav, který vlastnil Březno, třetinu všech vesnic a polovinu lesů. Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic se narodil asi roku 1461 na Hasištejně. Jako patnáctiletý mladík se vydal do Itálie, aby tam studoval na univerzitě v Bolonia pak ve Ferrare, kde byl roku 1482 prohlášen doktorem obojího práva. Po návratu do Čech v roce 1483 se stal proboštem vyšehradské kapituly, ale nedal se vysvětit a do úřadu nenastoupil. Roku 1485 odjel do Štrasburku, pak nějaký čas pobýval na dvoře Vladislava II. Jagellonského v Budíně – v roce 1487. když si s bratry rozdělil majetek, vypravil se na velkou životní cestu do Středomoří. Navštívil Itálii, řadu řeckých ostrovů, Palestinu, Jeruzalém, pak Egypt, Malou Asii, Sicílii, africké Kartágo a po více než ročním putování se vrátil do vlasti. Papežem zmařeně naděje na získání olomouckého, a později i vratislavského biskupství přiměly Bohuslava k druhému pobytu na královském dvoře v Budíně, v letech 1502-1503. potom se vzdal všech hodností a funkcí a usadil se nadobro na rodném Hasištejně, kde se věnoval správě vlastního hospodářství a hlavně vědecké a umělecké práci. V této době Hasištejn byl znám jako kulturní středisko Evropy. Bohuslav byl přesvědčeným italským humanistou a se svými učiteli se věnoval studiu přírodních věd a astronomie. Nechal vystavět jednu z největších a nejznamenitějších knihoven své doby. Vlastnil cenné sbírky uměleckých děl a přírodnin. Největší zálibou mu byla literatura. Byl vynikajícím znalcem klasické latiny a psal také latinské básně a prozaické úvahy (např. O položení Prahy a mravech obyvatel – 1489). Byl oceňován pouze v zahraničí a nepatrnou částí umělců – např. Viktorínem Kornelem ze Všehrd. O jeho velkém významu také svědčí dochované dopisy o problémech 15.století. Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic zemřel roku 1510 a byl pochován ve farním kostele v Přísečnici. Jeho pozůstalost byla rozdělena na dvě poloviny, z nichž první se ujal jeho bratr Jan (zemřel roku 1517), který přenechal polovinu Hasištejna synovi Jaroslavovi. Po Jaroslavově smrti roku 1529 hrad zdědili jeho synové Jindřich a Šebestián. Šebestián držel celou polovinu až do své smrti v roce 1587. potom přešla jako odúmrt' na císaře Rudolfa II., který ji prodal bezdětnému Jindřichovu synovi Maxmiliánovi. Po jeho smrti se majetek opět vrátil císaři Rudolfovi II. Druhou polovinu drželi synové Bohuslavova bratra Mikuláše III.(zemřel asi roku 1499) – Zikmund, Vilém, Mikuláš IV. a Václav. Každý z nich dostal celou osminu. Ale roku 1533 vlastnil podstatnou část druhé poloviny panství Vilém z Lobkovic, od něž je v tom samém roce koupili bratři Jeroným a Vavřinec Šlokové z Holíče. Po čase se opět majetek vrátil do rukou Hasištejnských z Lobkovic, to když jej koupil Bohuslav Felix Hasištejnský z Lobkovic a na Líčkově. Tento šlechtic zemřel roku 1583 a jeho statky si rozdělili jeho synové Jan Valdemar a Bohuslav Jáchym. Jejich statky posléze z větší části získal Jiří Popel z Lobkovic, pán na Chomutově a Červeném Hrádku a držel je až do konfiskace svého jmění Rudolfem II. v roce 1594. pouze osmina panství patřila ještě počátkem 17.století potomku Vilémova bratra Mikuláše IV. – Kryštofu Hasištejnskému z Lobkovic. Ostatních 7/8 hradu a statků patřilo Rudolfovi II., který je prodal Linhartu staršímu Štampachovi ze Štampachu. Linhartův syn Jan Richard prikoupil roku 1609 od Kryštofa z Lobkovic jeho osminu a stal se tak spolu se svými bratry majitelem celého panství a hradu. Při dělení majetku Linharta staršího připadl Hasištejn s Ahníkovem jeho synovi Linhartovi mladšímu. Pro účast ve stavovském povstání v letech 1618-1620 mu byly statky roku 1622 zkonfiskovány a v roce 1623 je koupil smečenský Jaroslav Bořita z Martinic. K Hasištejnskému statku tehdy patřil pustý hrad Hasištejn s poplužním dvorem, městečko Místo a vsi Blahuňov, Vysoká Jedle, Nová Víska, Drahonice, Krbice, lesy a dále městečko Březno a vsi Brančíky, Brany s poplužním dvorem, Černovice, Vysoká, Lideň, Nebovazy, Tušimice, Přezetice, část Čermníků a příslušenství.

S Ahníkovským panstvím později spojeným panstvím Pruněřov-Ahníkov, střídal později opuštěný a zkáze propadající hrad své vlastníky – Marie Althanová z Althanu, Firmianové, Wolkenstein – Trosburgové, František Preidl. Dalším vlastníkem je již stát, v jehož zastoupení jej spravuje Okresní vlastivědné muzeum v Chomutově.

Použitá literatura a prameny:

Kolektiv autorů	České hrady, Praha 1985
Dr.R. Anděl CSc. a kol.	Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku – severní Čechy, nakl. Svoboda, Praha 1984
Jiří Spěváček	Karel IV., nakl.Svoboda, Praha 1979

V období od roku 1989 došlo v naší společnosti k mnoha závažným změnám. Také oblasti, kterou Vám představuje tento časopis se tyto změny dotkly. V minulém, mimořádném čísle časopisu jsem se pokusil Vám představit oblast, zabývající se „komunální heraldikou“, tedy obecně řečeno znaky měst a obcí naší vlasti. V této pravidelně vycházející rubrice se budete setkávat s obcemi, kterým bylo Parlamentem ČR přiznáno právo používat nově znak a prapor. V tomto vydání se to týká čtyř obcí.

Obec **Olešník** leží v okrese České Budějovice, na okraji blat asi 18 km severozápadně od Českých Budějovic. tato obec v minulosti patřila ke královskému hradu Hluboká a první písemná zmínka o ní je z Popravčí knihy pánů z Rožmberka. Tento zápis je datován rokem 1409, nicméně podle archeologických výzkumů je dokázáno, že osídlení v okolí obce bylo podstatně starší – pochází až z období 700 let před naším letopočtem. Z tohoto období totiž pochází zbytky osídlení a mohylová pohřebiště, nacházející se na třech lokalitách, nazývajících se Kobylí hlava, Za borem a Vrch Strážiště u Chlumecké silnice. Založení obce je ale možno datovat přibližně do 13. až 14. století. současná obec se skládá ze tří sídelních celků – Olešníka, Chlumce a Nové Vsi. Založení obce Olešník je typické pro slovanskou kulturu na pomezí s vesnicemi německými – ovál či kruh (tzv. okrouhlíce). Všechny usedlosti jsou orientovány čelem štítu obytného domu do středu, tedy na náves.

Současnost obce představuje na jedné straně především krásný sportovní areál s fotbalovým hřištěm, tenisovými kurty, zimním stadionem a koupalištěm, ale i nově opravená budova obecního úřadu , kde jsou soustředěny důležité služby pro občany a rozsáhlá výstavba rodinných domků, a na druhé straně ekologická zátěž , kterou představují kalojemy dnes již zaniklého podniku MAPE Zliv, kterou obci zanechalo nešetrné hospodaření minulých několika desítek let.

Znak a prapor obce, schválený Parlamentem ČR dne 8.10.2003 byl zpracován Ing. Milanem Daňkem podle historie a současnosti obce. Jeho popis z dekrety je následující: „**v modro-zeleném šikmo děleném štítě nahoře koruna, dole obilný snop, oboje zlaté**“. Znak tak svou barvou znázorňuje položení obce v oblasti blat (modrá a zelená symbolizující vodu a přírodu). Jednotlivé symboly ve znaku charakterizují minulost i současnost obce (koruna historickou příslušnost ke královskému hradu Hluboká a obilný snop minulou i současnou převažující činnost obyvatel obce – zemědělství. Prapor vychází ze znaku, je šikmo dělený a opakuje se na něm symboly ze znaku.

Obec **Srubec** leží na vrcholu hřbetu, oddělujícím Budějovickou kotlinu od Třeboňské pánve, přibližně 5 km od města Českých Budějovic. vznikla pravděpodobně jako strážní stanoviště z důvodu včasného varování města na přelomu 14. a 15. století. o její vznik se zasloužil budějovický měšťan Ondřej Sova. První písemná zmínka o obci je datována rokem 1482 a je na listině Václava puklice ze Vztuh. Od 16. století se v okolí obce těžila stříbrná ruda , stejně jako na nedalekém Rudolfově, Dobré Vodě, Starých Hodějovicích a Nedabyli. Samosprávnou obcí se Srubec stal v roce 1849, do té doby byla obec pouze městskou vsí a přináležela k Českým Budějovicům.

Co se týká názvu obce, o jeho vzniku jsou dvě teorie – první vychází z toho, že kolem města tehdy byla divoká příroda s hlubokými lesy plnými divé zvěře a loupeživých pobertů, a z toho důvodu vzniklo strážní stanoviště stavěné tehdy ze dřeva – roubené – srub. Druhá teorie vychází ze skutečnosti, že usedlíci tehdy měli větší zájem o kutání rudy než pěstování obilí, a protože se z těchto důvodů často stěhovali, nenutílo je to ke stavbám pevných kamenných domů, ale pouze roubených chat. V první i druhé možnosti se ale vychází od tehdejších staveb – srubů.

Současnost obce je spojena s velkou výstavbou rodinných domků na příznivě položeném svahu , spadajícím na západ k Českým Budějovicům s krásným výhledem na město , ale i na předhůří Šumavy – vrcholky Blanského lesa – Klet' a Kluk.

Znak a prapor obce, schválený Parlamentem ČR dne 8.10.2003 byl zpracován Ing. Milanem Daňkem podle historie obce. Jeho popis z dekrety je následující: „**v modrém štítě palisáda uprostřed s roubenou věží a cimbuřím a zavřenou branou, vše zlaté. V patě štítu zelený hrot, v něm kosmý mlátek křížem přeložený želízem, obojí stříbrné**“. Znak tedy v sobě spojuje historii obce – roubené strážní stanoviště a symboly hornictví – zkřížený mlátek a želízko i položení obce na kopci – zelený hrot v patě štítu. Prapor vychází ze znaku, obecně řečeno je rozdělen na tři vodorovné pruhy – modrý, žlutý s cimbuřím a zelený se zkříženými mlátkem a želízem.

Třetí obcí v našem dnešním popisu je obec **Hvozdec**, ležící přibližně na polovině cesty z Českých Budějovic do Třeboně – 14 km od prvního města a 9 km od druhého. Obec leží stranou hlavní silnice, která spojuje tato dvě města, přibližně 3 km jihovýchodně od městečka Lišov. Nejstarší zmínka o této

obci, která v minulosti přináležela pod obec Zvíkov pochází z roku 1362, ale i zde lze její vznik posunout dále do historie. Podle názvu obce se dá usuzovat, že vznikla v době, kdy se obcím dávala jména podle okolní krajiny – podle jejího charakteru a zvláštností. Podle tohoto názvu lze tedy usuzovat, že v době jejího založení byl v okolí obce hluboký les – hvozd. Prvním písemně doloženým majitelem obce byl Vilém ze Slavkova, majitel tvrze a vsi Zvíkov, později se majiteli obce stali páni ze Zvíkovce a ještě později Rožmberkové, kteří obec připojili ke svému treboňskému panství. Před rokem 1945 žilo v obci asi 150 obyvatel, ale v průběhu druhé poloviny 20. století došlo k jejich podstatnému snížení – téměř na polovinu. Obec v té době patřila pod městečko Lišov. K osamostatnění obce došlo na základě referenda po roce 1989 a od té doby obec opět začala psát svou historii.

Současnost obce již lze vidět v poněkud lepším světle. Vzhledem k výhodnému položení obce na okraji CHKO Třeboňsko, zajištěním rozvodu zemního plynu a vody dochází k pozvolnému nárůstu výstavby rodinných domků a tedy i počtu obyvatel. Současný zájem mladých je nejenom bydlet dobře, ale i bydlet ve zdravém prostředí.

Znak a prapor obce, schválený Parlamentem ČR dne 8.10.2003 byl zpracován heraldickou kanceláří Miroslava Pavlů ze Zlína podle historie a současnosti obce. Jeho popis z dekretu je následující: „**v modrém štítě zlatý lipový trojlíst uprostřed se stříbrným kotoučem, v něm svěšená borová šiška přirozené barvy**“. Podle sdělení starosty obce Hvozdec jsou symboly ve znaku vyjádřením motivů z okolí obce – borového lesa a stromořadí stoletých lip, lemujících cestu do této malebné Jihočeské vesničky.

Poslední dnes představenou obcí je obec **Vidov**, za stara Vidovpole. Obec je rozložena nedaleko od pravého břehu řeky Malše, dle historických pramenů „asi hodinu cesty od jejího ústí do Vltavy“ v dnešní mluvě ve vzdálenosti asi 7 km jižně od Českých Budějovic. podle historických pramenů byla odedávna manstvem královským a samostatným statkem s tvrzí. První písemná zmínka o obci pochází z roku 1357, kdy se připomíná její držitel Jindřich z Vidovpole, jehož pečeť byla přivěšena na listině s podáním faráře ke kostelu v Nákří. Až do roku 1490 se majitelé obce poměrně často střídali, ale toho roku obec koupil pan Vok z Rožmberka. Jeho rod obec vlastnil po dobu delší než 200 let a později ji připojil k treboňskému panství. V minulosti ve Vidově byl pivovar, o kterém se v obecní kronice píše: „Pivo z panského pivovaru vidovského vystavovalo se pak do 39 krčem v 37 vesnicích“. Tento pivovar byl zrušen rožmberským regentem Jakubem Krčínem z Jelčan a Sedlčan roku 1564. k Vidovu také patřila Vidovská hora, ve které dle existujících záznamů z roku 1820 v „Dějínách rudolfovských dolů“ od Matyáše Klauudyho se kolem roku 1548 těžila stříbrná ruda ve dvou jamách – Zlatý Jelen a Svatý Jáchym.

Současnost obce představuje nejenom moderní čistírna vody, která zásobuje pitnou vodu, přiváděnou z římovské přehrady krajské město a široké okolí, ale stejně jako v dalších obcích nově postavený obecní úřad a také výstavba nových rodinných domků.

Znak a prapor obce, schválený Parlamentem ČR dne 8.10.2003 byl zpracován Ing. Milanem Daňkem podle historie a současnosti obce. Jeho popis z dekretu je následující: „**ve stříbrno-modře vlnkovitě děleném štítě nahoře červená růže se zlatým semeníkem a zelenými kališními lístky, dole tři (2,1) přivrácené zlaté hroty šípů**“. I v tomto případě znak vyjadřuje symbolicky polohu obce na břehu řeky a dva z jeho vlastníků – první známé a doložené vlastníky – vladyky z Vidovpole (tři hroty šípů) a vlastníky, kteří drželi obec nejdéle – Rožmberky. Prapor obce také vychází ze znaku, je šikmo dělený s bílou částí s růží u žerdi a modrou částí se třemi šípy ve vlající části.

Prameny:

August Sedláček	Místopisný slovník historický království Českého
August Sedláček	Hrady, zámky a tvrže České – díl III., IV. a VII.
August Sedláček	Atlas erbů a pečeti, díl I. – V.
Kolektiv autorů	Průvodce okresem České Budějovice
Kolektiv autorů	Ottův slovník naučný
	Kroniky jednotlivých obcí
	Webové stránky obcí
	Budějovické listy

Tento článek je zpracován na základě rukopisu Jana Toupalíka st. z roku 1972.

Ke známému poutnímu místu U Svatého kamene a kostelu Panny Marie Sněžné (německy Maria Schnee) dojdeme pěšky z Rychnova nad Malší za půlhodinku. Historie bývalého kláštera U Svatého kamene je těsně spojena s osudem minoritského a klariského kláštera v Českém Krumlově. Klarisky přišli do krumlovského kláštera, kterému věnovali Rožmberkové četné územní statky v r. 1361. Když později přišel klášter o finanční příjmy, věnoval mu Petr IV. z Rožmberka městys Český Rychnov (Böhmische Reichenau, nyní Rychnov nad Malší) a tři obce na Kaplicku. Představu si můžeme udělat třeba podle hlášení patronátní vrchnosti o majetkovém stavu kláštera klarisek , kterým vykazuje abatyše v roce 1749 v Rychnově jednoho poddaného sedláka a deset malých podomků – chalupníků.

Oblast Svatého kamene začala být známější někdy kolem roku 1625. Mluvíme-li o Svatém kamenu, jedná se o ohromný balvan, vlastně o dva žulové balvany. Balvan, jemuž náleží značná část proslulé zázračnosti, byl ozdoben mariánskou sochou s Jezulátkem na klíně. Je neobyčejného tvaru, nikoliv však případem ve zdejších okolí osamělém. Svatý kámen musel být v pradávných dobách jeden celek. Rozpůlil se zřejmě při nějakém zemětřesení, utvořila se trhлина a podle výpovědi jednoho starousedlíka se tato trhлина, resp. mezeira mezi balvany zvětšuje. Pamětník tvrdí, že jako malý hoch sotva prošel touto mezerou, ale dnes, kdy je už hodně starý, může i dospělý člověk mezi kameny volně projít. Větší balvan má obvod 14,5 m a výšku 2,1 m, menší má obvod 13 m a výšku 1,85 m. i pan Josef Hůlka ve svém spisku „O Svatém kameni“ potvrzuje výpověď výše uvedeného starousedlíka, že vzájemnou vzdálenost obou balvanů změřil nahoře na „eine ganze Klafter“ (jeden celý sáh) a při zemi se mohlo pohodlně procházet. V roce 1883, kdy jmenovaný pisatel brožuru vydal, měřila vzdálenost nahoře 1,89 a dole 0,9 m. dále poznamenává, že je jisté, že v dobách kdy „celé okolí bylo ještě zarostlé hustým lesem“ byl tento kámen poutníky vyhledáván. Po usazení klarisek v Českém Krumlově byly zde dvě sestry tohoto řádu určeny jako opatrovnice.

Zvláštní význam však dosáhlo toto místo, když rychnovský zedník Šimon Stepinger u kamene kácel v zimě strom a páčil klesti. Nešťasnou náhodou tu byla jeho dcera popálena na ruce tak, že ranhojič prohlásil, že dívka podle všeho ztratí ruku. Nešťastný zedník prosil u Svatého kamene o uzdravení dítěte a to se skutečně brzy uzdravilo. Událost přilákala četné věřící z okolních vesnic a městeček. Okolí kamene bylo trochu upraveno a izolováno od ostatních balvanů a lesního houští tak, že abatyše Anna Krystýna roku 1653 povolila výstavbu kaple nad Svatým kamenem. byrzy však kaplička pro četné návštěvníky nestačila, takže se klášterní správa rozhodla vystavět zde kostel.

Obec Rychnov zakoupila dne 14.1.1655 za 20 zlatých pozemek pro výstavbu prvního zděného kostela a kněžna Anna Marie z Eggenbergu poskytla bezplatnou dodávku stavebnin a dalších 100 zlatých. První kamenný kostel byl zřízen v místě pozdějšího presbytáře a vysvěcen k počtě Panny Marie Sněžné. Kněžna dále věnovala kostelu pro hlavní oltář krásný obraz „Maria Sněžná u Svatého kamene“. Maria Sněžná snad proto, že první zázrak u Svatého kamene, v případě dcery zedníka Stepingera, se stal v zimě.

Roku 1666 dala uvedená abatyše postavit velikou, na devatenácti sloupech spočívající křížovou chodbu, lemující tzv. rajskou zahradu. Křížová chodba byla 3,2 m široká s bohatou malířskou výzdobou s biblickými výjevy a oltáři v nárožních kapličkách. Oltář do severní kaple věnoval krumlovský klášter, jak bylo patrné z německého darovacího nápisu: „Ke cti Nejsvětější trojice a Neposkvrněného početí Panny a matky Ježíše Krista Marie nechal tento oltář vyrobit nejctihodnější pan Martinus Zahorzansky, knížecí eggenbergský purkrabí vévodství krumlovského r. 1666“. Původní oltářní obraz byl roku 1836 nahrazen novým obrazem od rychnovského malíře J.Reizseisena.

Aby měl poutníky velmi navštěvovaný kostel náležitě duchovní vedení, byly sem dosazeni kněží z Vyššího Brodu, později ze Zlaté Koruny. Prvním administrátorem byl p. Ignác Lux z Lichtenthalu, který však brzy přešel do Strýčic, kde roku 1699 zemřel.

K rozšíření kostela o krásnou loď došlo po nástupu abatyše Boženy Wintirschové. Jako obydlí duchovních byl postaven tzv. klášteríček. Jeho úzká, jednoposchodová budova s celami pro kněze se napojovala přímo na obvodovou zeď kostela s přístupem od křížové chodby. Pan Placidus Haber (1698 – 1701) píše, že výstavba kostela a klášteríčka se prováděla se vším urychlením a za pomoci obyvatelstva okolních obcí a městeček. Současně byla postavena zvonice, na jejímž vrcholu byl vztyčen řecký kříž. První zvon z roku 1707 byl pořízen na náklad abatyše Boženy Wintirschové Silviem Crocem, zvonařem v Českých Budějovicích. Zvon později puknul a roku 1866 byl přelit v Linci.

Poblíže kláštera byl 4.10.1652 zjištěn pramen, kterému se též připisovala četná zázračná vyléčení a uzdravení. Nad pramenem byla postavena šestiboká kaple o průměru 6 m.

Dekretem a na příkaz císaře Josefa II. ze dne 5.11.1782 byl krumlovský klášter sv. Kláry zrušen, abatyše Maria Nepomucena a devatenáct sester přešlo do jiného kláštera a majetek kláštera a tím i Rychnov a Svatý kámen přešel pod královskou komoru. Žádost okolních vesnic a městeček a později i českobudějovického biskupa o ustanovení stálého duchovního byly zamítnuty. Naopak, podle nařízení se musela veřejná kaple Marie Sněžné uzavřít a klíče odevzdat na biskupství. Nadále se v ní nesměla uchovávat nejsvětější svátost, udílet požehnání ani kázat. Z křížové chodby musely být odstraněny všechny oltáře, sochy a obrazy křížové cesty. Stávající administrátor byl nadále ve všem podřízený rychnovskému faráři. Jemu byly v dubnu 1788 do prozatimní úschovy odevzdány kromě soch a obrazů také relikvie, které v roce 1769 přivezl z Říma českokrumlovský měšťan Leyer. Péči klášterních sester byly ostatky svatých uloženy do schránek zdobených stříbrem, zlatem a drahokamy.

Příjmy od věřících a poutníků vyschly a celý objekt, včetně hospodářských budov i klášteříčka začal chátrat. Střechami zatékalo a tak na podzim roku 1797 hlásil administrátor, že jen vyspravení střech by si vyžádalo 120 zlatých. Když 15.října 1797 přijel do Rychnova budějovický biskup na biřmování, přivezl zároveň povolení, že kostel U Svatého kamene může opět sloužit jako poutní místo. Již 17.října byly slavnostně přeneseny sochy, obrazy a relikvie zpět do kostela a následujícího dne byla sloužena mše.

Od roku 1801 patřil kostel a klášter pod patronaci Schwarzenbergů. V roce 1816 byl značným nákladem (700 zlatých) zřízen oltář sv. Jana Nepomuckého. V roce 1883 byly provedeny důkladné opravy střech nákladem 800 zlatých. Správu kláštera vedli do roku 1849 redemptoristi, od roku 1895 kongregace bratří Nejsvětější svátosti. Poslední obnova byla provedena roku 1905. Při té byla odstraněna cibulovitá bání na věži a nahrazena tupým hranolem. Poslední kněz odešel v roce 1950 a tím prakticky skončila duchovní historie tohoto významného poutního kostela. Již předtím převzaly hospodářské budovy Státní statky.

Klášteří kostel Panny Marie Sněžné u Rychnova nad Malší

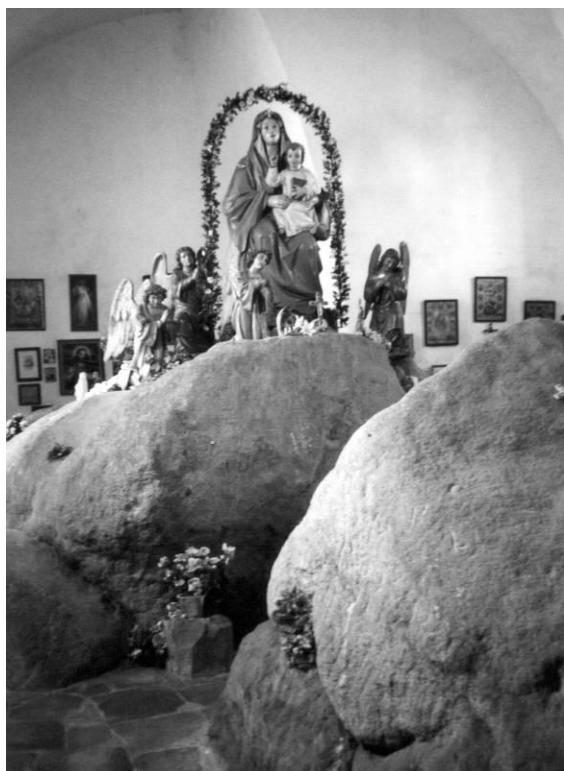
Kostelní i hospodářský objekt chátral a to takovým způsobem, že po osmnácti letech v roce 1968 žádal Místní národní výbor v Rychnově o demolici celého kostelního objektu, protože ohrožoval provoz na silnici do Tiché, která vedla v jeho bezprostřední blízkosti.

Pan Toupalík popisuje další osud Svatého kamene: „Dnes, tj. v roce 1972, kdy obdržel administrátor malontské fary příkaz, aby vydal o objektu své dobrozdání, je jeho stav ještě katastrofálnější. Klenby ambity jsou zřícené, jen nepatrná část je chráněna chátrajícími střechami. V některých lunetách jsou ještě patrné nástěnné fresky s biblickými výjevy. Klášteříček je úplně zřícený, bez střechy a bez stropů. Všechno zdivo je silně narušeno a rohové zdivo k silnici hrozí sesutím. Na silnici je silný provoz těžkých vozidel lesních, hospodářských a vojenských. Na jedné straně již část zdiva vypadla a všude jsou stále se zvětšující trhliny.

Poutní kaple nad kameny je z celého klášterního komplexu nejzachovalejší, střecha z valné části zachovalá. Interiér kaple je bez zařízení, od kostela oddělen dveřmi. Věž se zdá býti též v poměrně dobrém stavu s dobrou krytinou. Kostel je úplně bez zařízení. Z krásně malovaného stropu s biblickými výjevy a bohatou, i pozlacenou štukaturou zůstalo jen torzo. Zejména zde vyniká velká,

bohatě zlacená monstrance , umělecká štukátorská práce. V rozměru asi 5x6 metrů je strop zřícený, bez střechy. Pochopitelně schází všude okna a dveře. Mimo kostela a kaple je všechno zavaleno sutí zřícených stropů a zdiva. Vstup do těchto prostor je nanejvýš nebezpečný“.

Tento žalostný stav vyvolal tedy žádost MNV v Rychnově nad Malší o „dorešení situace okolo fary ve Svatém Kameni“. Místní komisní ohledání zjistilo dne 3.4.1968 havarijní stav celého klášterního objektu a současně konstatovalo, že po opuštění kláštera církevním osazenstvem v roce 1950 nebyly objekty nikomu předány a dočasní uživatelé (útvar Pohraniční stráže a Státní statky) zavinili současný dezolátní stav. Ohledací komise se domáhá okamžitého zastřešení a přidělení finančních prostředků na nejnnutnější opravy kostela, případně o povolení k demolici kostela.

Interiér kaple se „svatým kamenem“ u kostela Panny Marie Sněžné

Interiér kostela Panny Marie Sněžné

Následující čilá korespondence se zabývá zjišťováním vlastníka objektu (řádu cisterciáků, církve římskokatolické, náboženské matice v Praze a dalších), ale objekt chátrá dále. Biskupská konzistoř žádá na jaře roku 1969 o vyjmutí objektu z památkové ochrany. Přípisem ze dne 16.11.1969 prohlašuje Státní ústav památkové péče v Praze, že stav klášterního objektu je sice neutěšený, trhliny ve zdivu jsou až 5 cm široké, a i když jsou střechy z valné části zřícené atd., nesouhlasí s upuštěním od památkové ochrany kostela, kaple a ambitů. Současně opět konstatuje, že současný dezolátní stav zavinila vojenská posádka, která nejen zdevastovala vzácný barokní inventář, ale i nástropní fresky zničila střelbou. Navrhuje projednání nápravy s Ministerstvem národní obrany. Nakonec klade všetečnou otázku „kdo zadá nezbytné konzervační a zabezpečovací práce a kdo uhradí náklady?“. Ministerstvo kultury se dne 18.12.1969 k tomuto stanovisku připojuje a i nadále neustupuje od památkové ochrany.

Kdo zažil tuto dobu, tomu se následující „ping pong“ nebude zdát neuvěřitelný. Především a hlavně se stále nic nedělo, takže Svatý kámen nadále chátral. v březnu 1970 žádá ONV Český Krumlov o nové místní šetření a konečné rozhodnutí, za měsíc žádá Ministerstvo kultury o totéž znovu. Protože se nic neděje, zasílá Biskupská konzistoř v Českých Budějovicích v červnu 1970 Místnímu národnímu výboru v Rychnově nad Malší souhlas k demolici tzv. klášteříčka. Zvláštní komise Ministerstva kultury projednala v lednu 1971 celý případ, neodstupuje od svého původního stanoviska a poukazuje na opatření, která byla původně navržena, ovšem k financování se nevyjadřuje. Biskupská konzistoř v Českých Budějovicích upozorňuje přípisem z března 1971 na okolnost, že je rozpočtovou organizací

Ministerstva kultury a „nemá ve svém rozpočtu peníze na zajištění údržby a oprav církevních budov, kteréžto akce jsou finančně kryty ze státního příspěvku v rámci KNV“. Za týden nato podal v tomto smyslu Farní úřad v Rychnově n.M. se sídlem v Malontech žádost na KNV. Výsledek žádný. Na podzim 1971 nařídil ONV duchovnímu správci v Malontech, aby novým místním šetřením znovu zjistil stav objektu. MNV v Rychnově v prosinci samozřejmě upozornil na nebezpečí z prodlení vzhledem k silnému provozu na silnici a stále se zhoršujícímu stavu klášteríčka. Dále upozornil, že nemůže převzít žádnou zodpovědnost za případné úrazy a že objekt není pojištěný. Mimo to se domnívá, že oprava objektu nemá význam, protože kromě stále se zhoršujícího stavu je také jasné, že fara na Svatém kameni nebude obsazena duchovním, protože celý areál je v hraničním pásmu, kam je vstup dovolen pouze na zvláštní povolení. Navrhuje vyjmout celý komplex z církevního majetku a předat do vlastnictví Památkového ústavu.

Dne 20.6.1972 oznamuje přípisem Místní národní výbor v Rychnově nad Malší Farnímu úřadu v Malontech, že „dne 19.6.1972 se v ranních hodinách zřítla po deštích část farní budovy, tj. zeď kolem silnice ve směru na Tichou. Zřícený kámen zavalil celou silnici, takže veškerá doprava byla a stále je vedena kolem kostela a dvorem Útvaru PS, který má zajistit uvolnění silnice“. Farní úřad dává tuto skutečnost na vědomí Krajskému středisku památkové péče v Č. Budějovicích, MNV v Rychnově n.M., Biskupské konzistoři v Č.Budějovicích a ONV s upozorněním na dosavadní bezvýslednou korespondenci a na odmítnutí jakékoliv odpovědnosti za stav celého objektu a z toho plynoucích následků.

29.května 1990 se u Svatého kamene sešli zástupci stavebního dodavatele, věřících, investora, sponzorů a projektanta, aby se dohodli na dalším společném postupu, kterému již nic nebrání v cestě za obnovou a vzkříšením krásy bývalého poutního místa. Bylo rozhodnuto, že rekonstrukce bude probíhat ve třech etapách. V 1.etapě bude provedena celková oprava krovu a kompletní výměna střešní krytiny. Ve 2.etapě dojde k celkové rekonstrukci objektu, tedy výměně oken, dveří, dlažby, fasád a omítky. V rámci poslední etapy budou vybudovány přístupové komunikace a parkoviště. Současně s opravou kostela proběhne i rekonstrukce kapličky U pramene.

Celková rekonstrukce byla ukončena v roce 1993. ze zmizelých budov kláštera je možné dnes vidět jen kamenné chodníčky v místech jejich základů a u zdi kostela zbytek někdejšího ambitu.

Použitá literatura a prameny:

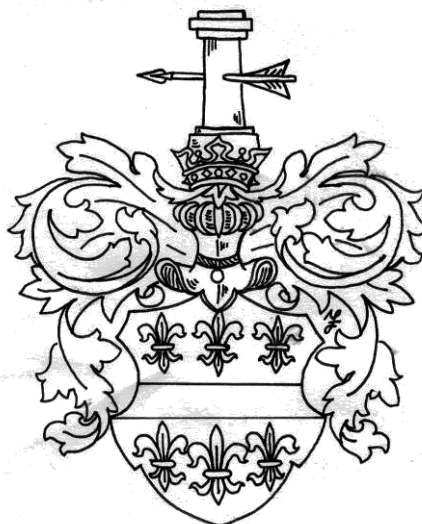
	Okresní vlastivědné muzeum Český Krumlov
	Farní úřad ř.k. děkanství v Českém Krumlově
	Farní úřad ř.k. děkanství v Malontech
Dr.J.N.Klimeš	Urkunden und Regestenbuch des ehemaligen Klarissinenklosters in Krumau
Josef Hůlka	Gnadenort Maria Schnee beim Hl.Stein
Antonín Cechner	Soupis památek historických a uměleckých sv. XLII., politický okres Kaplice
Zdeněk Wirth	Umělecké památky Čech, 1957
F.A.Šubert – F.A.Borovský	Čechy, díl VI.
Jan Toupalík st.	Vlastní sbírky dokladů, zápisků a drobné literatury

Rod pánů z Vrbna pochází z oblasti slezských knížectví, místem původu je ves Vrbno u Svídnice. Členové tohoto rodu se v pramenech objevují již ve 13.století. erb pánů z Vrbna, později nazývaných Bruntálskými, nese na modrém štítě zlaté břevno mezi šesti zlatými liliemi. Klenotem byl sloup prostřelený šípem.

Na Moravě se objevují někteří členové tohoto rodu již ve službách olomouckého biskupa Jana ze Středy, většího významu však nabyl až Hynek z Vrbna (+1445), jenž na počátku 15.století získal lenní statek olomouckého biskupství – Dívčí Hrad u Osoblahy a roku 1439 obdržel do zástavy Hlučín. Hynkův syn Jan je již spojen s dějinami Bruntálu.

Jan z Vrbna (+1477)
Fiktivní portrét v Zrcadle B.Paprockého

Znak rodu Bruntálských z Vrbna
kresba Vladimír Červenka

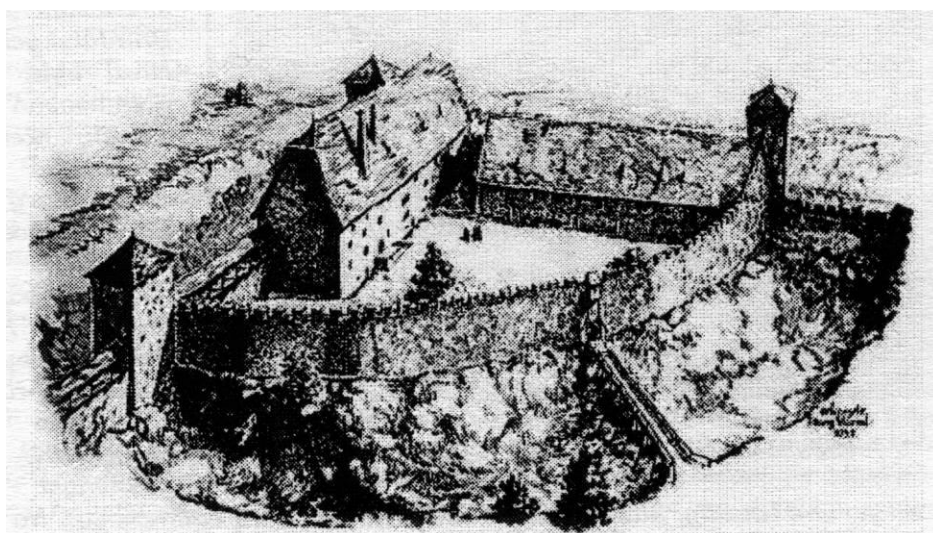
Snad již roku 1466, ale zcela jistě roku 1476 měl Bruntálské zboží, které bylo jako součást krnovského knížectví majetkem vévodů Opavských, v zástavě. Ve sporech Jiřího z Poděbrad s katolickou šlechtou byl Jan na králově straně a proto byl roku 1467 dán do klatby. Později naopak strání Matyáši Korvínovi. Po smrti Jiřího z Poděbrad jeho přízeň kolísá mezi Korvínem a Vladislavem a proto Korvín podniká roku 1474 trestnou výpravu na bruntálsko a Jan je donucen se Korvínovi poddat. Snad již kolem roku 1467 za držby Jana je v Bruntále založen hrad. V té době je totiž již zničeno dosavadní sídlo majitelů Bruntálska – hrad Fürstenwald. Bruntálský hrad byl vybudován na půdorysu kruhové výseče, jejíž oblouk tvořila dvakrát lomená vysoká hradba s cimbuřím a vchodem do hradu. všechny tři rohy kruhové výseče byly opatřeny čtvercovými obrannými věžemi a dvoupatrový palác byl přistavěn k západnímu rameni výseče. Podle nového sídla začal Jan a jeho potomci používat přídomek „Bruntálští“. Roku 1477 Jan umírá a zástavu přejímají jeho synové Bernard, Hynek a Mikuláš. Zástava byla prodlužována vždy po deseti letech a tak se stalo i roku 1496. roku 1506 majitelka krnovského knížectví, kněžna Barbora stále neměla peníze na vyplacení zástavy a tak spolu se svým zetěm a spoluvladařem Jiřím ze Šelenberka předala Bruntálským z Vrbna bruntálské panství do dědičného vlastnictví. Při této příležitosti je také poprvé zmiňován bruntálský hrad. Ještě téhož roku si bratři nechávají panství zapsat do krnovských zemských desek.

Roku 1513 si bratři panství mezi sebou rozdělili. Bernard a Hynek vlastní Bruntál, Mikuláš získal Rudu a usadil se ve Slezsku. Roku 1516 krnovský kníže Jiří ze Šelenberka vyvazuje bruntálské panství Bernarda a Hynka doživotně ze závislosti na krnovském knížectví; pokud bude krnovské knížectví prodáno, nezávislost je dědičná. Zanedlouho krnovské knížectví opravdu koupil Jiří Braniborský a tak roku 1523 Bernart a Hynek dostali od krále povolení k vymazání bruntálského panství z krnovských desek a zapsání do desek opavských. Bruntál je od té doby součástí opavského knížectví. Téhož roku začali spory Bruntálských s Jiřím Braniborským, který chtěl dosáhnout navrácení závislosti bruntálského panství na krnovském knížectví, ale neuspěl. V důsledku dělení Bruntálu mezi

bratry došlo k vybudování druhého, jednopatrového paláce, aby zde mohli bydlet oba vlastníci. Roku 1515 byl na hradě hostěn polský král Zikmund Jagellonský, bratr českého krále. Bruntálské panství bylo výnosné, protože se zde dolovaly drahé kovy – zlato a stříbro – a také měď, olovo a železo. V okolí Bruntálu bylo mnoho dolů.

Po smrti Bernarda roku 1529 byl jediným držitelem panství Hynek, který byl v letech 1530-1533 zemským hejtnanem opavského knížectví a v letech 1536-1542 přisedicím zemského soudu Markrabství moravského. Po jeho smrti roku 1542 získává po malých sporech panství jeho synovec a syn Bernarda, Jan.

Jan byl proslulý tím, že velice často vedl soudní spory o různá dědictví a proto je v pramenech často zmiňován. Roku 1540 se stal luteránem a přesto si přízeň Ferdinanda I. zachoval, byl dokonce přisedicím soudem nad účastníky stavovského povstání roku 1547. Od roku 1543 byl nejvyšším komorníkem opavského knížectví. Roku 1553 založil horní město Andělskou Horu, v jehož okolí podporoval důlní podnikání. Roku 1554 je potvrzen ve funkci zemského hejtmána opavského knížectví. Kvůli reprezentaci nechává přestavět hrad a proto zvyšuje robotu. Navíc se údajně i jinak snažil zvyšovat své příjmy na úkor měšťanů a poddaných. Spor s purkmistrem a radou města Bruntálu vyústil v podání žaloby na Jana k zemskému soudu v Opavě. Ve většině sporných otázek bylo přiznáno právo Janovi a měšťané byli potrestáni za vzpouru. Někteří byli uvězněni a roku 1557 pozbyli práv, museli podstoupit fojtství a poddaní měli více robot.

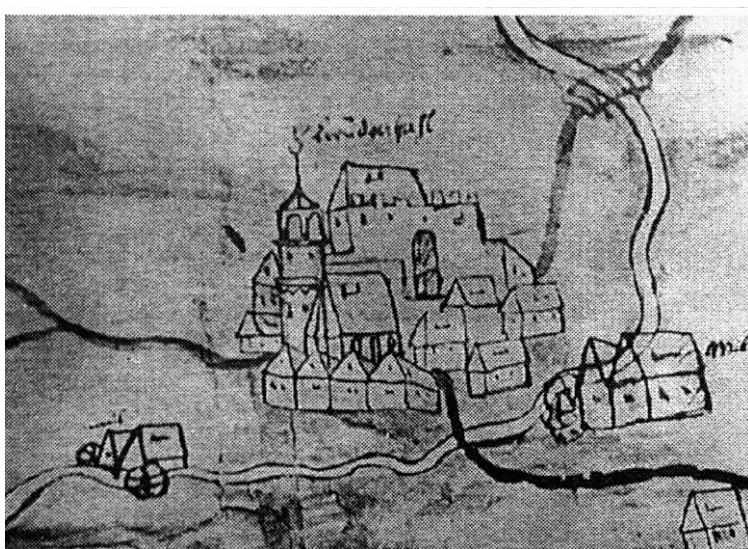

Pokus o hmotovou rekonstrukci podoby hradu Bruntál po roce 1513

Po krátké stagnaci došlo také za Jana k vrcholu těžby zlata. Bruntál, díky poloze na živé spojnici vnitrozemských cest českých zemí, se stal centrem obchodu. Již za Hynka, roku 1535, udělil Ferdinand I. Bruntálu právo konat dva jarmarky ročně, za Jana roku 1558 získal Bruntál právo konat nový jarmark a týdenní trh. Po smrti Jana roku 1559 byl Bruntál rozdělen mezi dva z jeho synů – Bernarda a Štefana. Štefan, ač mladší, umírá již roku 1567. V kraji byl proslulý zvláště svou násilnickou povahou. Po jeho smrti se Bernart stará o jeho potomky a kupuje jeho díl Bruntálu od vdovy. Z finanční tísně je roku 1568 nucen odebrat bruntálským měšťanům městskou rychtu a čtyři vesnice, za což obdrželi panský pivovar a sladovnu. Roku 1576 Bernart na Rudolfovi II. vymohl pro Bruntál další výroční trh, město má tedy právo konat čtyři výroční trhy, dva koňské trhy a dobytčí trhy. Roku 1577 v Bruntále Rudolf II. přijímá hold opavských stavů. V sedmdesátých letech Bernart vyvolal spory s důlními podnikateli a císařem o horní práva, jejichž důsledkem byl zánik dolování zlata na panství roku 1579.

Z roku 1579 se nám také dochovala kresba přestavěného hradu. Jednalo se o menší objekt s hradním palácem při západní městské zdi, jenž byl od města oddělen vysokou, zaoblenou hradební zdí. Palác byl tehdy již zřejmě vícepatrový a částečně podsklepený a i hospodářské budovy při severní zdi, původně patrně dřevěné, byly nahrazeny kamennými. Bernart umírá roku 1582 a panství se ujímá jeho bratr a třetí syn Janův – Hynek.

Hynek po svém otci zřejmě zdědil hádavou povahu, protože také vedl spory o dědictví a to s Ondřejem Bzencem. Spor byl přenesen i mimo soudní síň, docházelo k bitkám na ulici. Hynek se také projevil jako velký obchodník – stále kupoval, vyměňoval a prodával nějaké vesnice a panství, například od Petra Voka z Rožmberka a Kateřiny z Ludanic koupil hrad Helfštejn s Lipníkem nad Bečvou. V letech 1572-1575 byl místodržícím hejtmanského úřadu a v letech 1590-1594 zastával úřad zemského hejtmána Markrabství moravského. Stejně jako jeho otec byl luteránem, zprvu umírněným, později však radikálnějším. Roku 1584 vydal pro své poddané evangelický církevní, školský a svatební řád, téhož roku založil nový špitál u Staroměstské brány. Roku 1591 nechal na hradě zbudovat protestantskou tiskárnu. Tiskly se zde postily, modlitební knížky a texty písní v českém jazyce. Začal také tisknout postilu evangelickou, jejímž autorem byl český kazatel při kostelu sv. Jiří v Opavě - Martin Philadelphus Zámorský. Biskup Stanislav Pavlovský, jinak překvapivě Hynkův přítel, si u císaře na tisk Postily začal stěžovat. Hynek na příkaz císaře tisk pozastavil a Postila byla podrobena rozboru. Byly v ní však objeveny kacířské bludy a proto byl tisk zakázán a dosud vytisknuté knihy musel Hynek odevzdat. Hynek se ale nevzdal, tiskárnu přenesl do Jezdkovic a zde potají tiskl dál, dokud nebyl odhalen.

Výřez z mapy bruntálského panství se schematickou kresbou zámku a města Bruntálu

Za Hynka byl také renesančně upraven kostel Nanebevzetí Panny Marie ze 13. století. někdy kolem roku 1585 byla přistavěna pohřební kaple s renesančními náhrobníky Bruntálských z Vrbna. Hrad byla také postupně přestavován na renesanční zámek, který je důležitý z hlediska reprezentace rodu. Starý hradní palác byl prodloužen až k průčelní hradbě. Ve směru pozdně gotické hradby Hynek začal budovat nový palác, který zaujímal přibližně polovinu západního průčelí, obráceného k městu.

Pro stísněnost nádvoří byl nucen stavět jej vně hradby, která se tak stala jeho nádvorní opěrnou zdí. Na průčelní straně vznikla arkádová galerie, která byla později, zřejmě za Hynkova syna Jana opět zazděna. Po Hynkově smrti byla přestavba přerušena.

Po Hynkově smrti roku 1596 byla přestavba přerušena. Hynek měl tři syny, mezi něž byly rozděleny jeho statky. Nejstarší syn Jan získal panství Kolštejn, prostřední syn Jiří, který v mládí při pobytu u dvora přestoupil na katolickou víru, a proto měl časté spory s otcem, získal panství Helfštejn. Teprve těsně před smrtí otce se opět stal luteránem a za aktivní účast ve stavovském povstání mu byl majetek zkonfiskován. Bruntál zdědil Hynkův nejmladší syn Štefan, který byl však stále na cestách, protože potřeboval peníze a tak roku 1601 prodává Bruntál svému nejstaršímu bratru Janovi.

Jan byl v letech 1599 a 1603-1604 přísedícím zemského moravského soudu a jen po dobu jednoho roku (1602) byl místodržícím moravského hejtmanského úřadu. Zastával také úřad královského rady. Pokračoval v plánech svého otce na přestavbě hradu na zámek. Byl dostavěn průčelní palác po celé délce hradby a v přízemí zřízena nová kaple. Rozdíl dvou stavebních etap je zřetelný, protože úrovně podlaží nejsou stejné. Stavebníci se snažili úrovně podlaží vyrovnat vestavěním schodišťové věže do středu průčelí. Dostavěny byla i věž na nádvoří zámku. Hospodářské budovy při severní straně byly strženy a byl zde vybudován další palác. Poté probíhaly i další úpravy a byly vybudovány jednopatrové arkádové ochozy, aby jednotlivé stavební etapy působily jako celek. Všechny úpravy byly zřejmě dokončeny ještě před rokem 1608. z hradu se tak stal výstavný renesanční zámek, vhodné sídlo významného rodu a místo politických jednání. V letech 1608 a 1611 zde opavští stavové holdovali nástupci Rudolfa II., Matyášovi.

Rodový erb Bruntálských z Vrbna v lapidáriu na nádvoří hradu ve Šternberku na Moravě

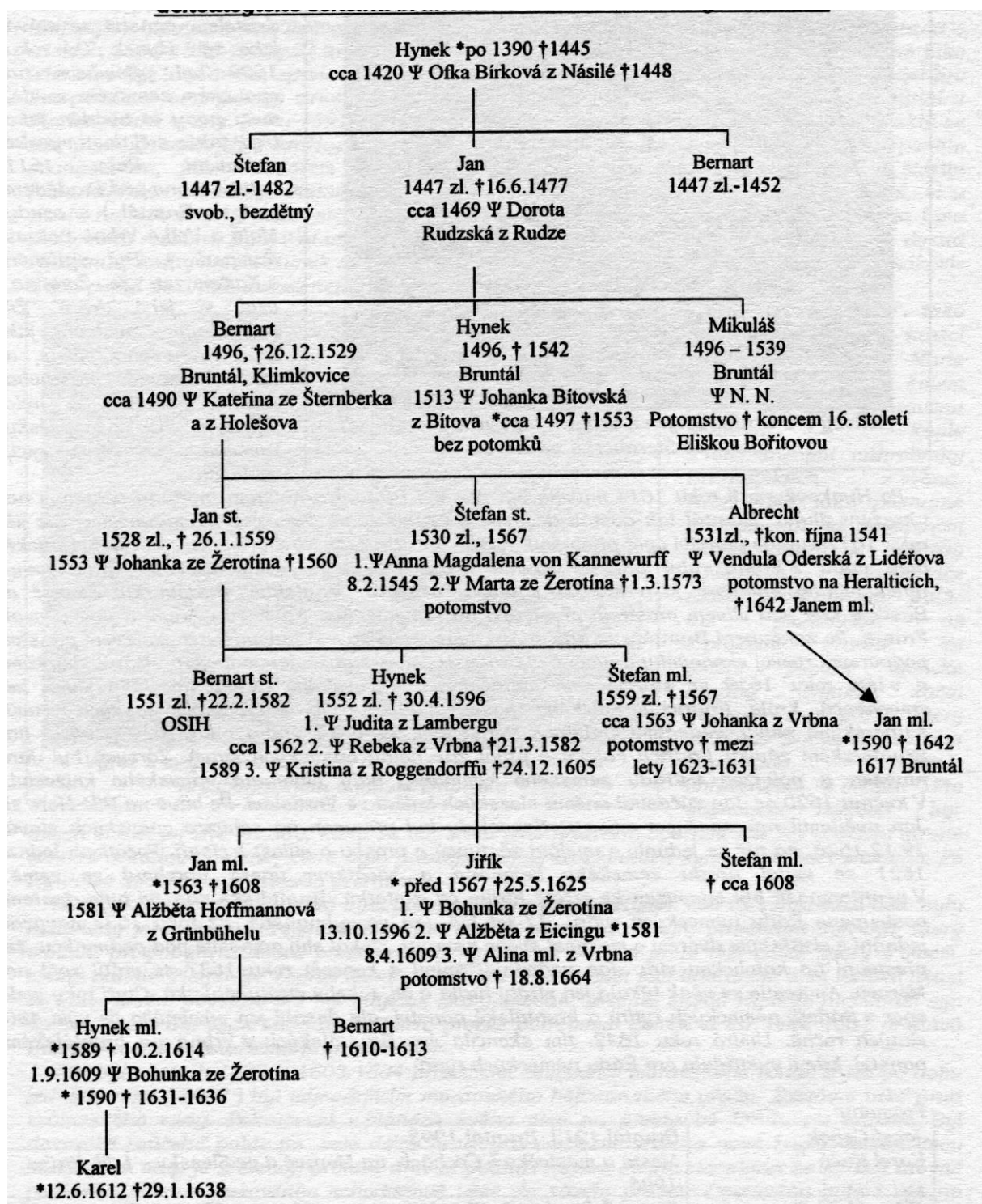
Jan umírá roku 1608 a držitelem panství se stává jeho syn Hynek. Od roku 1609 byl přisedicím na opavském zemském soudě, mezi pány je uváděn jako třetí, takže měl dosti vysoké postavení. Roku 1611 založil Vrbno pod Pradědem (okres Bruntál) a osady Malé a Velké Vrbno (okres Šumperk). Byl spřízněn s Karlem st. Ze Žerotína, vzal si jeho dceru. Žil nákladným životem, jak bylo v renesanci běžné, a také nedávna přestavba zámku panství, ač bylo výnosné a hospodářsky utěšeně se rozvíjející, zadlužila.

Po Hynkově smrti roku 1614 musela být panství Bruntál a Kolštejn prodána věřitelům na uhrazení dluhů. Bruntál tak dostali dočasné do rukou páni Vojskové z Bogdunčovic, ale již roku 1617 kupuje panství opět příslušník rodu – Jan Bruntálský z Vrbna, z vedlejší heraldické linie pánů z Vrbna, aby panství zůstalo v držbě jednoho rodu. Jan byl prototypem renesančního kavalíra, jako luterán studoval v Opavě, Vratislavi, Štrasburku, Ženevě a Basileji, kde pod vlivem prostředí přestoupil na kalvinismus. Navštívil i Anglii a procestoval Francii. Po zakoupení Bruntálu se zde snažil neúspěšně zavést kalvinismus. Na svém panství podporoval rozvoj ekonomiky a umění. Od roku 1619 se stal členem odboje proti Habsburkům a v létě roku 1619 se stal členem moravského stavovského direktoria. Jako jeden ze zmocněnců krále Fridricha Falckého podepsal 15.1.1620 konfederaci českých stavů s uherskými stavy, vedenými Gáborem Bethlenem. 17 a 18 února roku 1620 pobýval na Bruntálském zámku Fridrich Falcký a přijal zde holdy opavských stavů. Zároveň byl Jan navržen a potvrzen v úřadu zemského hejtmána, tedy hejtmána opavského knížectví. V květnu 1620 se Jan zúčastnil sněmu slezských knížat ve Vratislavi. Po bitvě na Bílé Hoře si Jan uvědomil nebezpečnost situace. Naposledy byl přítomen na schůzce opavských stavů 29.12.1620, na níž se jednalo o vyslání zástupců o prosbu o milost k císaři. Počátkem ledna 1621 se vzdal úřadu zemského hejtmána a začátkem února uprchnul ze země. V nepřítomnosti byl odsouzen ke ztrátě hrdla, cti a statků. Bruntálské panství bylo císařem postoupeno Řádu německých rytířů. 17 let byl Jan ve vyhnanství, až roku 1637 navázal jednání s císařským dvorem o možnost svého návratu. Získal slib amnestie pod podmínkou, že přestoupí na katolickou víru. Jan podmínku splnil a koncem roku 1637 se vrátil zpět na Moravu. Amnestie se však týkala jen ztráty hrdla a cti, nikoliv ztráty majetku. Čtyři roky vedl spor s Řádem německých rytířů o bruntálské panství, ale dosáhl jen výživného ve výši 480 zlatých ročně. Umírá roku 1642. tím skončila éra Bruntálských z Vrbna na bruntálském panství, kde ji vystřídala éra Řádu německých rytířů.

Prameny:

Josef Cepek	<i>Bruntál 1213, Bruntál 1998</i>
Karel Kuča	<i>Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku – I.díl, Praha 1996</i>
Milan Myška	<i>Biografický slovník Slezska a severní Moravy, 10 sešit, Ostrava 1998</i>
Milan Myška	<i>Biografický slovník Slezska a severní Moravy, 7 sešit, Ostrava 1995</i>
Václav Štěpán	<i>Historie zámku Bruntál, Krnov 1998</i>
Kolektiv autorů	<i>Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 2 severní Morava, Praha 1983</i>
J.Otta a kolektiv	<i>Ottův slovník naučný XXVI., Praha 1888-1908</i>
Johann B. Witting	<i>Der niederösterreichische ständische Adel II., Nürnberg 1918</i>

Genealogické schéma bruntálské větve Bruntálských z Vrbna

Dne 1.března 2004 proběhlo v přednáškovém sále Jihočeského muzea v Českých Budějovicích slavnostní shromáždění **Historického klubu při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích** u příležitosti 45.výročí jeho založení.

Z programu členských schůzí klubu na rok 2004:

- 13.září – Počátek podzimu v lidové kultuře (PhDr. Krejča)
- 11.říjen – Z dějin odívání – 2.část – baroko (sl.Sklenářová)
- 8.listopad - Jižní Čechy v době renesance (phdr. Chvojka)

Všechny členské schůze jsou v pondělí od 17.00 hodin v budově Jihočeského muzea v Českých Budějovicích.

Z programu zájezdů Historického klubu plánovaných na druhé pololetí letošního roku, pořádaných vždy v sobotu, odjezdy od budovy Jihočeského muzea (bližší informace lze získat v budově Jihočeského muzea), vybíráme:

- 24.červenec – Posázaví, vede Mgr.Volná + Mgr.Kroupa
- 21.srpna – Relikviář sv.Maura v Bečově nad Teplou, vede Mgr. Vondra
- 25.září – Písecko, vede p.Hladký
- 9.října – Po stopách Jana Žižky, vede p.Louženský
- 26.října – Vídeň secesní, vede p.Dvořák

Klub přátel Českých Budějovic, jehož členové se scházejí v klubovně na náměstí Přemysla Otakara II. č. 35 (Dům umění vedle bývalého hotelu Slunce, vchod pasáží k antikvariátu) ve 4.patře vždy od 17.00 hodin má na druhé pololetí naplánována schůzky s těmito tématy:

- 18 – 19.9. – Dny Evropského dědictví – zpřístupnění památek v Českých Budějovicích
- 21.9. – Českobudějovické školství ve druhé polovině 19.století – Mgr. Otta
- 19.10 – vstup do Evropské unie – ak.malíř Tichý
- 9.11 – Českobudějovická octárna – p.Chada
- říjen – připravuje se výlet do Vídně
- prosinec – předvánoční benefiční koncert

V rámci Klubu přátel Č.B. pracuje **samostatná Sekce heraldiky a genealogie**, která se schází každou druhou sobotu v měsíci v klubovně Klubu přátel Č.B. v 9.00 hodin dopoledne. Na druhé pololetí má sekce připravena následující témata:

- 11.9. – „Předmatriční genealogie“ – p. Vilímek
- 9.10. – „Odívání našich předků – I.část“ – sl. Sklenářová
- 13.11 – „Odívání našich předků – II.část“ – sl. Sklenářová
- 11.12. – „Urozený pane, strýče můj milý“ – Mgr.Červenka

Kromě těchto pravidelných setkání pořádá sekce také zájezdy tematicky zaměřené na kulturní památky České republiky.

Nakladatelství Fraus Plzeň vydalo další tituly z edice „Památky“. V současné době jsou již na pultech knihkupectví a prodejen upomínkových předmětů tituly Chrudim, Landek, Milotice, Hornické muzeum Příbram a Boskovice – zámek, Konopiště, Kroměříž, Křivoklát, Plasy, Rájec, Slavkov u Brna, Terezín, Veverí a z objektů v Jihočeském kraji Blatnou, Hlubokou nad Vltavou a Třeboň. Samostatné sešity s možností zařazení do nakladatelství rovněž dodávaného pořadače jsou velice atraktivní s množstvím barevných vyobrazení a fotografií. Cena za jeden sešit je 49,-- Kč.

Spolek za obrodu architektury Slunečnice vydal v roce 2002 publikaci „Za lidovou architekturou jižních Čech“. Kniha se zabývá lidovou architekturou v kontextu historie a současnosti a nabízí celkem 10 cyklotras, které návštěvníky zavedou do mnoha velice zajímavých koutů Jihočeského kraje. Kniha je doplněna samostatnou mapou pro každou popisovanou trasu a také množstvím barevných fotografií lidové architektury. Distribuci knihy provádí Mapcentrum s.r.o. České Budějovice a v současné době je pravděpodobně možno ji získat na pultech knihkupectví a v pokladnách kulturních zařízení po celém Jihočeském kraji. Její cena je stanovena na 69,-- Kč.

Lekno – heraldický výraz pro znamení stylizovaně zobrazující list vodní rostliny obvyklé na všech českých rybnících – *Nymphaea alba* – Leknín bílý. Znamení, které symbolizuje pravdu a věrnost je obecnou erbovní figurou tvořenou srdčitým listem buď samostatným, většinou však na dlouhém prohnutém stonku s výrazným kořenem. Na štítech jej lze nalézt buď samostatně, nebo ve dvojici ze společného kořene rostoucí, případně jako dvě samostatné rostliny s překříženými stonky. V Čechách a na Moravě bylo toto znamení poměrně oblíbenou figurou.

Prvním rodem dnes představovaným jsou **Chvalovští z Ledec**. Předkem rodu byl s největší pravděpodobností Hynek Červenka, v 15.století služebník Řádu německých rytířů a v roce 1456 nejvyšší hejtman v Marienburku. V 15.století sídlil rod ve vsi Chvalovicích u Poděbrad, roku 1508 zdědil rod hrad Frýdštejn, kde rod sídlil až do poloviny 16.století. poslední zmínka o tomto rodu je z roku 1585, kdy již nežil žádný z mužských příslušníků rodu.

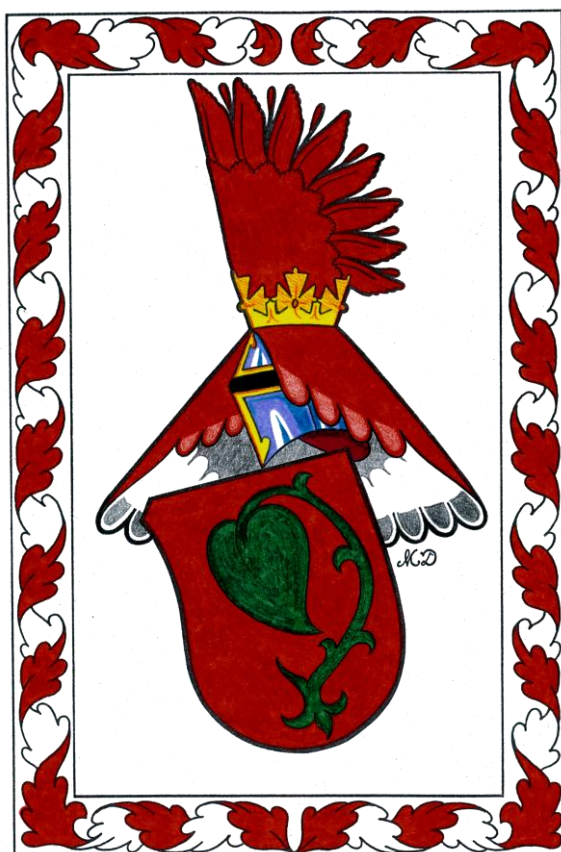
Dalším rodem, v jehož znaku je uvedené znamení lekna je rod **Planských ze Žeberka**. Jedná se o starý český rod připomínaný již ve 12.století. Rod původem z Lounska se vlastně jmenuje podle dvou hradů, které příslušníci rodu získali – Žeberk (Seeberk) získal Jindřich koncem 14.století a Planou Aleš v polovině 15.století. Kromě těchto dvou panství ale rod držel i mnohá jiná, z nichž asi nejvýznamnějším bylo panství Velhartice. Příslušníci rodu zastávali i významné zemské funkce, Jindřich Planský ze Žeberka byl královským radou a hejtmánem Menšího Města pražského. Posledním mužským příslušníkem rodu byl Jan Václav, který zemřel roku 1741.

Zkřížené stonky dvou leknínových listů jsou rodovým znamením starého českého rodu pánů **z Kounic**. Významnější ze dvou rodových větví žila na Moravě, kde v Dolních Kounicích jsou příslušníci rodu připomínáni již od 13.století. kromě tohoto panství rod vlastnil také Lomnici, Ždánice, Uherský Brod a Slavkov u Brna. A právě v posledně jmenovaném městě postavil rod reprezentační barokní sídlo rodu na přelomu 17. a 18. století. Znak v naší dnešní galerii pochází z roku 1642, kdy bylo rodu povoleno používat čtvrceného štítu, který vznikl spojením znaků rodu Kouniců se znakem Sezimů z Ustí. Někteří příslušníci tohoto rodu přišli o majetek při konfiskacích po Bílé Hoře, někteří byli přívrženci císaře a naopak po Bílé Hoře se obohatili. Jako například i Lev Vilém z Kounic, který získal panství Slavkov. Někteří z příslušníků rodu zastávali významné dvorské funkce, například Václav Antonín Kounic říšským kancléřem a ministrem císařovny Marie Terezie.

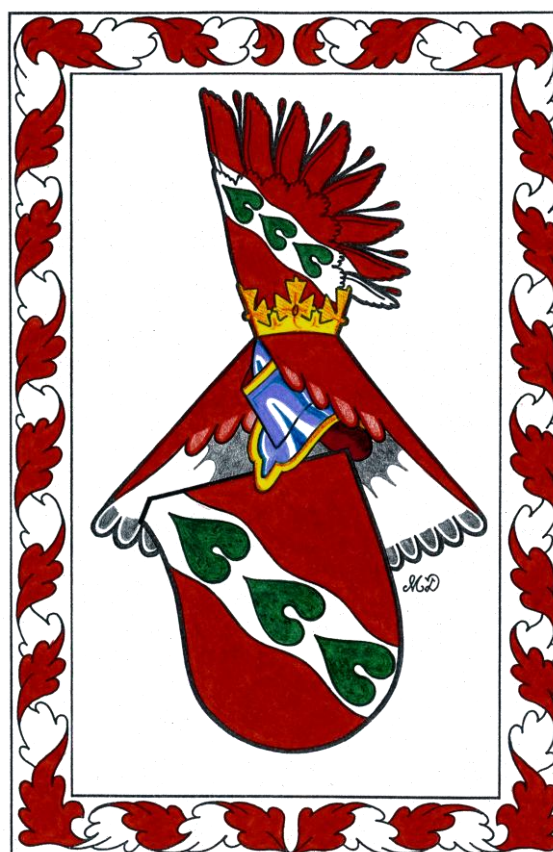
Posledním dnes představovaným rodem jsou páni **z Talmberka**. Jejich znakem jsou dva leknínové listy vyrůstající ze společných kořenů. Stejný znak s tímto rodem měli i další české rody – například páni z Martinic, z Újezdce, z Chrástán, Černčanští z Kácova. Páni z Talmberka jsou opět starým českým rodem připomínaným již koncem 13.století, jejichž předkem, stejně jako u ostatních zmiňovaných rodů měl být údajně Hroznata z Úžic, purkrabí pražský v letech 1284-91. Kromě hradu Talmberka u Rataj vlastnil rod také Jankov, Postupice, Nemyšl, Rataje, Slatiňany, Vlašim a další statky. I příslušníci tohoto rodu zastávali za svého života významné zemské a dvorské funkce, například Vilém Václav František z Talmberka byl v polovině 17.století komorníkem knížete Frýdlantského a hejtmánem kraje vltavského, Jiří z Talmberka byl koncem 15. a počátkem 16.století zemským sudím a nejvyšším komorníkem, jeho mladší syn Jan byl radou dvorského a komorního soudu, jeho bratr Bedřich byl presidentem apelačního soudu a nejvyšším sudím, a později nejvyšším komorníkem a nejvyšším hofmistrem. Nicméně ani to nezachránilo rod od toho, aby postupně zanikl – posledním mužským potomkem rodu byl Josef z Talmberka, který zemřel 8.června 1735 v Horosedlích.

Použitá literatura a prameny:

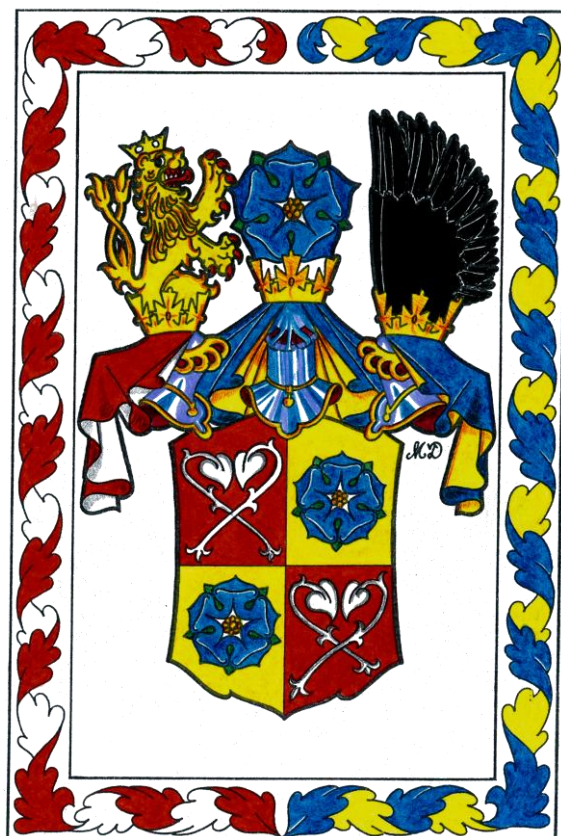
Jan Halada	Lexikon české šlechty, Akropolis, Praha 1999
J.Janáček, J.Louda	České erby, Albatros, Praha 1998
Milan Mysliveček	Erbovník I., Horizont, Praha 1990
	Ottův slovník naučný, Praha

Chvalovští z Ledec

Planští ze Žeberka

z Kounic

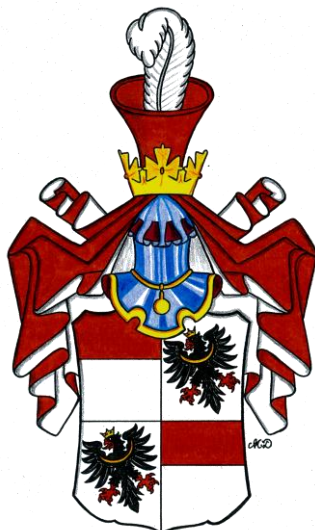
z Talmberka

ze Šumburku (1348-1412)

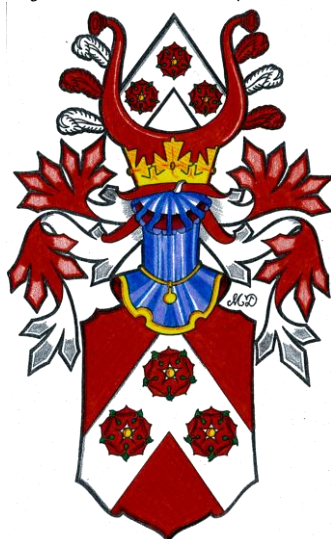
z Plavna (1412-1418)

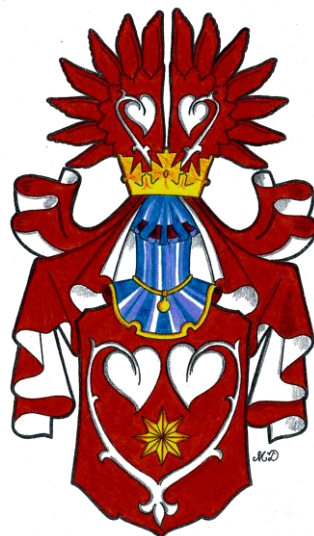
Hasištejnští z Lobkovic (1421-1609)

Šlikové z Holiče (1533-?)

Štampachové ze Štampachu (1606-1622)

Bořitové z Martinic (1623-?)